

ERITYISOPETUKSEN TOTEUTTAMISSUUNNITELMA

KESKI-POHJANMAAN KOULUTUSYHTYMÄ
Mellersta Österbottens utbildningskoncern

ERITYISOPETUKSEN TOTEUTTAMISSUUNNITELMA

KESKI-POHJANMAAN KOULUTUSYHTYMÄ
Mellersta Österbottens utbildningskoncern

Sisältö

1. LÄHTÖKOHDAT ERITYISOPETUKSELLE KESKI-POHJANMAAN KOULUTUSYHTYMÄSSÄ	5
1.1 Koko ikäluokan kouluttaminen	5
1.2 Ammatillista erityisopetusta ohjaavat säädökset	5
1.3 Erityisopetuksen järjestäminen Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymässä	7
1.3.1. Toimintaa ohjaavat asiakirjat.....	7
1.3.2. Kehittämisryhmät toiminnan laadun varmistamiseksi	7
1.3.3. Erityisopetuksen henkilöstö.....	8
2. ERITYISEN TUEN TARPEEN TUNNISTAMINEN	8
2.1. Saattaenvaihto	8
2.2. Alkukartoitukset	9
2.3. Lukitestit ja matematiikan testi.....	9
2.4. Erityisopetuksen perusteet HOJKS:n laadintaa ja tilastokeskusta varten	9
3. ARKALUONTEISTEN TIETOJEN KÄSITTELY JA TIETOJEN JULKISUUS	10
4. HOJKS PROSESSI OPISKELIJAN NÄKÖKULMASTA	13
4.1 HOJKS:ssa kuvataan.....	13
4.2. Erityisopetuksen järjestäminen	15
4.2.1. Opetusjärjestelyt	17
4.2.2. Rästipaja tai lisäopetustila	17
4.2.3. Tukiopetus	16
4.2.4. Tukikurssit	16
4.2.5. Koulunkäyntiavustaja/ohjaava ammattihenkilö	16
4.2.6. Rinnakkaisopettaja	16
4.2.7. Eryistä tukea tarvitseva opiskelija työssäoppimassa/työpainotteiset opiskelutavat	16
4.2.8. Erityisopiskelijalle annettava tuki työssäoppimisen aikana	16
4.3. Ohjaus ja tuki ammattiosaamisen näytöissä.....	18
4.4. Suunnitelmallista pedagogista tukea	20
4.5. Ohjaava henkilöstö	21
5. ARVIOINTI ERITYISOPETUKSESSA	22
5.1. Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen	22
5.2. Mukauttaminen	23
5.3. Mukauttamisen prosessi	25
5.4. Opiskelijan arviointi.....	26
5.5. Erilaisten oppijoiden huomioimisen laatuksiteerit Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymässä	27
5.5.1. Vastuut ja resursointi HOJKS:n hallinnassa ja seurannassa.....	27
6. HYÖDYLLISET LINKIT JA LOMAKKEET	30
Yhteystiedot	36
Erityisopetuksen prosessi	38

1. Lähtökohdat erityisopetukselle

Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymässä

1.1 Koko ikäluokan kouluttaminen

Toisen asteen koulutuksen yleinen haaste on **koko ikäluokan kouluttaminen**. Opiskelupaikka ammatillisessa koulutuksessa tai lukiossa on jokaisen nuoren oikeus huolimatta hänen mahdollisista oppimiseen liittyvistä vaikeuksistaan.

Ammatillisen koulutuksen tavoitteena on yksittäisen opiskelijan kannalta alan ammatillisten perustaitojen saavuttaminen ja niiden avulla työllistyminen, jatko-opintokelpoisuuden takaaminen ja hyvän elämän edellytysten luominen. Tavoitteiden saavuttamiseksi osa opiskelijoista tarvitsee opinnoissaan erityistä tukea, jota kutsutaan erityisopetuksiksi. Erityisopetuksen avulla pyritään saavuttamaan ammatillisen koulutuksen tavoitteet huomioimalla opiskelijan edellytykset.

Koulutuksellisen tasa-arvon toteutumiseksi jokaisella opiskelijalla tulee olla erilaisista oppimisedellytyksistä **riippumatta yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua ammatilliseen koulutukseen sekä sijoittua koulutuksen jälkeen työhön ja yhteiskuntaan täysivaltaisena kansalaisena.** Vammaisuuden, sairauden, kehityksessä viivästyneen, tunne-elämän häiriön tai muun syyn vuoksi erityisiä opetus- tai opiskeluhoitopalveluja tarvitsevien opiskelijoiden tulee saada erityisiä opetusjärjestelyjä ja erityisopetusta. Niiden avulla turvataan henkilökohtaisiin edellytyksiin perustuva oppiminen, itsensä kehittäminen ja ihmisenä kasvaminen.

1.2 Ammatillista erityisopetusta ohjaavat säädökset

Erityisopetus (Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta 630/1998, 19 a §, 20 §, 25 §, 25 e §)

Oppimisvaikeuksien, vamman, sairauden tai muun syyn vuoksi pitkäaikaista tai säännöllistä erityistä oppimisen ja opiskelun tukea tarvitsevien opiskelijoiden opetus annetaan erityisopetuksena.

Erityisopetuksella tarkoitetaan opiskelijan henkilökohtaisiin tavoitteisiin ja valmiuksiin perustuvaa suunnitelmallista pedagogista tukea sekä erityisiä opetus- ja opiskelujärjestelyjä.

Erityisopetuksen tavoitteena on, että opiskelija voi saavuttaa tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaiset ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet. Erityisopetuksessa voidaan kuitenkin poiketa tutkinnon perusteista mukauttamalla ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteita sekä osaamisen arviointia siinä määrin, kuin se on opiskelijan henkilökohtaiset tavoitteet ja valmiudet huomioon ottaen välttämätöntä.

Opetushallitus voi tutkinnon perusteissa määrätä, miltä osin ammattitaitovaatimuksista ja osaamistavoitteista ei voida poiketa 2 momentissa tarkoitetun mukauttamisen perusteella.

Uuden lainsäädäntöuudistuksen mukaan erityisopetuksen perusteita tai rahoitusta koskevaa sääntelyä ei ole muutettu.

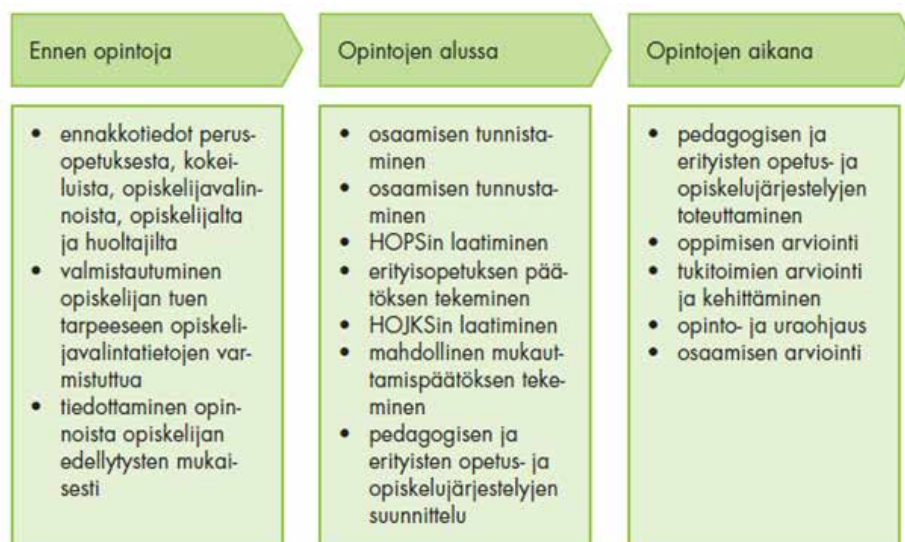
Erityisopetuksesta päättäminen

Koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijan opetuksen järjestämisestä erityisopetuksena sekä 19 a §:n 2 momentissa tarkoitetusta mukauttamisesta. Koulutuksen järjestäjän tulee laatia erityisopetuksen toteuttamiseksi opiskelijalle henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, jota päivitetään tarvittaessa. Suunnitelman laadinnasta ja sisällöstä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Opiskelijaa ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa tulee kuulla ennen edellä mainituista asioista päättämistä ja henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman vahvistamista.

HOJKSiin voidaan kirjata myös opiskelijan kuntoutukseen, työllistymiseen ja siirtymäsuunnitelmiin liittyviä asioita. HOJKS laaditaan yhteistyössä opiskelijan, tarvittaessa hänen huoltajansa, aikaisemman koulun edustajien sekä opettajien ja opiskelijahuollon asiantuntijoiden kanssa. HOPS ja HOJKS päivitetään koulutuksen järjestäjän ohjeistuksen mukaisesti tai aina tilanteiden muuttuessa. HOPS ja HOJKS ovat työvälineitä opettajalle ja opiskelijalle, niiden avulla suunnitellaan, seurataan ja arvioidaan opintoja opiskelijälähtöisesti. HOJKS muuttuu ja elää opiskelijan opintojen edessä ja elämäntilanteiden muuttuessa. HOJKSin tehtävänä on opiskelijan kokonaisvaltainen ja yksilöllinen tukeminen eri asiantuntijaryhmien yhteistyönä.

HOJKS on yleensä osa koulutuksen järjestäjän sähköistä opiskelijahallintajärjestelmää. Allekirjoituksia varten HOJKS-päätökset ja keskeiset asiat tulostetaan ja allekirjoitetaan. Koulutuksen järjestäjän on tärkeää päättää, miten ja milloin HOJKS päivitetään, kenellä on pääsy opiskelijan HOJKS-osuuteen ja kenellä on sinne kirjaamisoikeuksia. Yleensä opiskeluhuollolla ja opiskelijaa opettavilla opettajilla on pääsy HOJKS-tietoihin. HOJKSin säilyttämisessä ja jakelussa noudatetaan henkilötietolakia, mikä tarkoittaa sitä, että asiakirjan sisältö on ainoastaan HOJKS-prosessiin määritettyjen toimijoiden käytettävissä. Tyypillisesti HOPS- ja HOJKS-prosessit etenevät kuvion 3 esittämällä tavalla.

Tyypillinen HOPS- ja HOJKS-prosessi.

Erityiset opiskelijajärjestelyt (ei erityisopetusta)

Opiskelussa voidaan myös muutoin kuin 19 a §:ssä tarkoitetussa erityisopetuksessa poiketa tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaisista ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista ja osaamisen arvioinnista, jos:

1) tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaiset ammattitaitovaatimukset tai osaamistavoitteet ovat olosuhteet tai aikaisemmin hankittu osaaminen huomioiden joiltakin osin opiskelijalle kohtuuttomia; tai

2) poikkeaminen on perusteltua opiskelijan terveydentilaan liittyvistä syistä.

Erityisten opiskelijajärjestelyjen käyttämisen tavoitteena on, että opiskelija voi suorittaa tutkinnon tai koulutuksen, vaikka hän 1 momentissa tarkoitettujen syiden vuoksi joiltakin osin ei voi saavuttaa tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaisia ammattitaitovaatimuksia tai osaamistavoitteita. Ammattitaitovaatimuksista ja osaamistavoitteista voidaan poiketa vain siinä määrin, kuin se 1 momentissa tarkoitettujen syiden vuoksi on välttämätöntä.

Koulutuksen järjestäjä päättää erityisistä opiskelujärjestelyistä. Opiskelijaa ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa tulee kuulla ennen päätöksen tekemistä, jos erityiset opiskelujärjestelyt eivät perustu opiskelijan tekemään esitykseen. Opetushallitus voi tutkinnon tai koulutuksen perusteissa määrätä, miltä osin ammattitaitovaatimuksista ja osaamista-voitteista ei voida poiketa tässä pykälässä tarkoitettuja erityisiä opiskelujärjestelyjä käyttämällä. Päätökseen haetaan oikaisua aluehallintovirastolta siten kuin hallintolaissa säädetään, jos päätös koskee:

- 2) opetuksen järjestämistä erityisopetuksena tai 19 a §:n 2 momentissa tarkoitettua mukauttamista
- 3) 21 §:ssä tarkoitettuja erityisiä opiskelujärjestelyjä

Ammatillisen peruskoulutuksen tutkinnon perusteet ovat määräysluonteinen asiakirja, johon on kirjattu keskeiset periaatteet ammatillisen erityisopetuksen järjestämisestä. **Koulutuksen järjestämisluvassa** säädetään koulutuksen järjestäjän koulutustehtävästä myös erityisopetuksen osalta.

1.3. Erityisopetuksen järjestäminen Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymässä

1.3.1 Toimintaa ohjaavat asiakirjat

Koulutuksen järjestäjän **opetussuunnitelman yhteiseen osaan on kirjattu** yhteiset periaatteet ja toimintatavat myös erityisopetuksen järjestämisen osalta. Tämä toimintaa tarkemmin ohjeistava yhteinen **erityisopetuksen toteuttamissuunnitelma** tuotetaan erityisopetuksen asiantuntijaryhmän toimesta ja suunnitelma päivitetään vuosittain ja sen hyväksyy yhtymän johto. Myös moniin muihin opetusta ohjeistaviin suunnitelmiin sisältyy erityisopetukseen liittyviä asioita. **Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) on pedagoginen asiakirja**, jonka alkaminen ja päättymisen vahvistetaan viranhaltijapäätöksellä. Siihen kirjataan ne toimenpiteet, joiden avulla opiskelijaa tuetaan saavuttamaan opintojensa tavoitteet. HOJKS antaa opiskelijalle oikeuden saada lisätukea ja toimii opettajien erityispedagogisena työvälineenä. Se laaditaan yhteistyössä opiskelijan, hänen huoltajansa (alaikäisten osalta), vastuuhajaajan erityisopettajan kanssa. HOJKS:n vahvistaa toimialapäällikkö viranhaltijapäätöksellä, josta on valitusoikeus.

1.3.2 Kehittämisryhmät toiminnan laadun varmistamiseksi

Erityisopetuksen kehittämiseksi ja toiminnan laadun varmistamiseksi koulutuksen järjestäjällä on erityisopetuksen Erva-ryhmä, johon kuuluvat kaikki erityisopetuksen vastuuhenkilöt, hanketoimijoita ja tarvittaessa opintotoimiston edustus, puheenjohtajana toimii hyvinvointialan toimialapäällikkö. Toimipaikkakohtaiset opiskeluhuoltoryhmät koostuvat säännöllisesti. Ryhmien puheenjohtajina toimivat toimialapäälliköt. Ryhmiä muodostettaessa on varmistettu opetuksen, opinto-ohjauksen, erityisopetuksen, psykososiaalisten palvelujen ja terveydenhoidon ammattiryhmien edustajien sekä asuntolaohjaajien kuuluminen ryhmiin. Ryhmien tehtävänä on toimialakohtainen erityisopetuksen ja opiskeluhuollon suunnittelu, kehittäminen, toteuttaminen ja arviointi.

Keski-Pohjanmaan ammattiopistossa on lisäksi opiskeluhuollon ohjausryhmä, jonka jäseninä ovat toimialapäälliköt ja edustajat toimialoittain ja ammattiryhmittäin. Puheenjohtajana toimii hyvinvointialan toimialapäällikkö. Ryhmä koostuu neljä kertaa vuodessa, mukana voi olla myös verkoston edustus. Ryhmän tehtävänä on suunnittelu, tavoitteen asettelu, linjanveto ja kehittäminen.

KEHITTÄMISKOHEET	TAVOITE
Vastuuhajaajien hyvinvoinnin tukeminen ja koulutus	Kehitetään systemaattinen koulutuskonsepti uusille vastuuhajaajille. Teemoina mm. muuttuva opettajuus, ryhmänohjaaminen, tarkistuspisteet, HOPS, erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tukeminen.
Läpäisyn tehostaminen, erityisopetuksen kehittäminen sekä keskeyttäminen ehkäisy	Oikeaikainen varhainen tuki, tarkistuspisteet. Riittävät resurssit opiskelijahuoltoon ja erityisopetukseen, erä -järjestelmän edistäminen, HOJKS -rahoituksen suunnitelmallinen käyttö.
Yhteistyön tiivistäminen verkoston kanssa heikon opiskelukunnan omaavien nuorten tukemiseksi	Vaikuttaminen verkostoissa, jotta saataisiin riittävä tuki nuorten kuntoutumiseen ja opintojen loppuun saattaminen
Tasa-arvon- ja yhdenvertaisuuden edistäminen.	Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman päivitys sekä sen kautta nousseiden kehittämis-kohteiden läpivientiä. Opiskelijahuolto- ja erityisopetuspalveluiden tasa-arvoinen saatavuus eri toimipaikoissa.

I.3.3 Erityisopetuksen henkilöstö

Ammatillinen erityisopetuksesta vastaava/ERVA

ERVA toimii erityiskasvatuksen asiantuntijana ammattiopistossa. Hän koordinoi ja konsultoi tarvittaessa opiskelijoiden erityisen tuen arviointia ja määrittelyä, opiskelijan henkilökohtaisten tuki- ja ohjaustoimien suunnittelua yhdessä opettajien ja tukihenkilöstön kanssa ja osallistuu lukitestiin koordinoitiin ja tulosten tulkintaan ja tukitoimien suunnitteluun ja opettajien konsultointiin.

- Auttaa vastuuhjaajaa tunnistamaan luokan opiskelijoiden erityiset tuen tarpeet
- Konsultoi opiskelijan taustatietojen, opiskeluvaikeuskartoituksen ja selvitysten tuloksista vastuuhjaajaa ja opettavia opettajia
- Valmistele vastuuohjaajan kanssa esitykset erityisopiskelijaksi nimettävistä opiskelijoista opiskelijan tarvitseman tuen perusteella
- Auttaa vastuuhjaajaa perustamaan HOPS- ja HOJKS-lomakkeet ja seuraa tukitoimien toteutumista ja vaikuttavuutta sekä toteutumien kirjaamista
- Neuvottelee tarvittaessa opiskelijan huoltajien, oppilaitoksen henkilökunnan ja muiden auttajatahojen kanssa erityisopiskelijan opiskelujen sujumiseksi
- Konsultoi erityisopetukseen liittyvissä asioissa opettajia ja opiskelijahuoltoa
- Osallistuu opiskeluhuoltoryhmiin
- Organisoii henkilökunnan koulutusta erityisopetukseen liittyen, silloin kun siihen on tarvetta ja resursseja
- Osallistuu muiden erityisopettajien kanssa yhteispalaveriin toimipaikoissa. Toimipaikoissa on määritelty erityisopetuksesta vastaava ERVA, jonka tehtäviin erityisopetuksen koordinoitiin ja kehittäminen kuuluu.

Vastuuohjaaja

Tulohaastattelut, lukivaikeusseulat, saattaen vaihdon viestit ja opettajien huolen ilmaisut ovat erityistuen tarpeen määrittelyn apuna. Vastuuohjaajat/ erityisopetuksesta vastaava valvovat erityisen tuen toteuttamista ja päivittävät HOJKS:in säännöllisesti. Tärkeä tehtävä on tiedottaminen opiskelijan huoltajille erityisopetuksen ja koulunkäymisen tavoitteiden toteuttamisesta. HOJKS-lomakkeessa on kyseistä suostumusta varten oma tila. Vastuuohjaaja/ erityisopetuksesta vastaava arkistoi henkilökohtaiset opetuksen järjestämistä koskevat suunnitelmat ja niihin liittyvät asiapaperit huolellisesti. Opintojen päätyttyä kyseiset asiapaperit toimitetaan arkistoitavaksi. Alkuperäiset säilytetään opintotoimistossa. Ammattikampanjan tekniikan ja rakentamisen toimialan Erville toimitetaan allekirjoitetut HOJKS:it arkistoitavaksi.

Tukihenkilöt

Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tukena voivat olla myös esimerkiksi koulunkäyntiavustaja ja ohjaava ammattihenkilö.

Muu henkilöstö

Oppilaitoksen muu henkilöstö osallistuu erityisopiskelijoiden ohjaukseen ja tukemiseen omien toimenkuvien mukaisesti. Joillakin ammatinopettajista on myös erityisopettajan pätevyys, mikä tuo lisää osaamista ala- ja opistokoh- taiseen erityisopetuksen kehittämiseen. Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden oppimisen edistäminen on koko oppilaitoksen tehtävä.

2. Erityisen tuen tarpeen tunnistaminen

2.1 Saattaen vaihto

Tiedon kulun varmistamiseksi keväisin pidetään ns. **saattaen vaihto-palavereita**, jolloin toisen asteen opiskelija- huoltohenkilöstö vierailee peruskoulujen oppilashuoltoryhmissä kartoittamassa uusien opiskelijoiden erityistarpeita. Saattaen vaihto -palavereilla on suuri merkitys HOJKS-opiskelijoiden tunnistamisen ja tarkoituksenmukaisten tuki- palvelujen järjestämisen kannalta. Tuen tarpeessa oleville opiskelijoille pyritään turvaamaan saattaen vaihto myös työssäoppimisen, oppilaitoksesta toiseen siirtymisen, työelämään tai työllistymisen tukipalvelujen piiriin siirtymisen yhteydessä.

Peruskoulusta toiselle asteelle siirtyvät opiskelijat täyttävät [tiedonsiirtolomakkeen](#). Tutkinon suorittaneet eri- tyistä tukea tarvitsevat opiskelijat voidaan ohjata Reimari I-projektissa luodun toimintamallin mukaisesti eteenpäin, www.reimari.kpedu.fi.

Myös työvoiman palvelukeskuksen kanssa tehdään yhteistyötä työllistymisen ja jatkosuunnitelmien löytämiseksi. Tiedonsiirtokaavake löytyy Wilmasta.

Lisätietoja työssopimisen tukemisesta ja tuetusta työllistymisestä www.kuntoutussaatio.fi www.kuntoutussaatio.fi/terttu ja www.vates.fi

2.2. Alkukartoitukset

Opintojen alkuvaiheessa opiskelijoille tehdään kartoituksia ja haastatteluja, joiden avulla selvitetään opiskeluun vaikuttavia asioita. Hakutoimisto lähettää siirtolomakkeen kutsukirjeen mukana ja pyytää palauttamaan opiskelupaikan vastauksen mukana tai tuomaan mukanaan ensimmäisenä koulupäivänä. Opintojen alussa täytetään HOPS-kaavake. Tämä voidaan tehdä Wilmaan.

2.3. Lukitestit ja matematiikan testi

Koulutusyhtymällä on käytössä Niilo Mäki-Instituutin julkaisema Lukivaikeuksien seulontamenetelmä nuorille ja aikuisille.

Testi koostuu:

- 1 Lukemisen ja kirjoittamisen itsearviointia
- 2 Luetun ymmärtämisestä
- 3 Kirjoitusvirheiden etsimisestä
- 4 Sanojen erottamisesta toisistaan
- 5 Sanelukirjoituksesta

Oppimisvaikeusseulan itsearviointiosuus antaa arvokasta tietoa mahdollisista oppimisvaikeuksista. Suosituksena on että koulutusyhtymän jokaiselle aloittaneelle opiskelijalle tehdään ainakin luetun ymmärtämisen ja sanan erottelu tehtävät. Lukivaikeustestien toteuttamisesta vastaa ryhmänohjaaja/ erityisestä tuesta vastaava. Matematiikan testejä tehdään matematiikan opettajien toimesta alakohtaisesti. Erva tekee tarvittaessa yksilöllisiä lukitestejä.

2.4 Erityisopetuksen perusteet HOJKS:n laadintaa ja tilastokeskuksen tiedonkeruuta varten

Erityisopetuksen tarpeen tunnistamisen vaiheessa opiskelijan HOJKS:n laadintaa ja samalla tilastokeskuksen tiedonkeruuta varten määritellään perusteet erityisopetuksen tarpeelle alla olevan luokittelun mukaisesti. Luokittelun perustana käytetään ensisijaista erityisopetuksen tarpeeseen eniten vaikuttavaa vaikeutta tai vammaa. Lievät vammat eivät ole erityisopetuksen peruste, ne kuuluvat normaalin tukiovetuksen piiriin.

Syy, joka edellyttää erityisopetusta:

- 01 = hahmottamisen, tarkkaavaisuuden ja keskittymisen vaikeudet
opiskelijat, joilla on diagnosoituja hahmottamisen, tarkkaavaisuuteen ja keskittymiseen liittyviä vaikeuksia kuten AD/HD tai ADD
- 02 = kielelliset vaikeudet: opiskelijat, joilla on vaikeita lukemiseen, kirjoittamiseen ja puhumiseen liittyviä vaikeuksia kuten vaikea lukiongelma, dysfasia tai dysleksia
- 03 = vuorovaikutuksen ja käyttäytymisen häiriöt: opiskelijat, joilla on käyttäytymiseen liittyviä ongelmia, kuten sosiaalista sopeutumattomuutta
- 04 = lievä kehityksen viivästyminen: opiskelijat, jolla on laajoja oppimisvaikeuksia, mutta ei kuitenkaan kohdan 5 mukaista vaikeaa kehityksen viivästymää
- 05 = vaikea kehityksen viivästyminen (keskivaikea tai vaikea kehitysvamma):opiskelijat, jotka ovat saaneet peruskoulussa opetusta toiminta-alueittain ja jotka yleensä tarvitsevat runsaasti henkilökohtaista avustusta päivittäisissä toiminnoissa
- 06 = psyykkiset pitkäaikaissairaudet: mielenterveyden ongelmat, päihdekuntoutajat
- 07 = fyysiset pitkäaikaissairaudet kuten allergia, astma, diabetes, epilepsia, syöpä
- 08 = autismiin ja Aspergerin oireyhtymään liittyvät oppimisvaikeudet
- 09 = liikkumisen ja motoristen toimintojen vaikeus, tuki- ja liikuntaelinvammat, cp-oireyhtymä, lyhytkasvuisuus
- 10 = kuulovamma
- 11 = näkövamma
- 12 = muu syy, joka edellyttää erityisopetusta
Merkittävät vaikeudet elämänhallinnassa tai muu sosiaalinen tilanne, mikä vaikeuttaa huomattavasti opintoihin osallistumista esim:
 - puutteelliset arkielämän taidot, sosiaaliset syyt, lastensuojelun tukitoimien piirissä olevat, erilaiset elämäntilanteen kriisit

- lievät psyykkiset vaikeudet (näkynee käyttäytymisessä, keskittymisessä, vuorovaikutuksessa tms. miten vastataan pedagogisesti? voi olla lievänä esimerkiksi kategoria 3)
- aiempi huono koulumenestys (mikä syy? jos lievää lukihäiriötä, ADHD:tä tms voi olla myös kategoria 1)
- opiskeluvaikeudet (mikä on syy? jos lievää lukihäiriötä, ADHD:tä tms voi olla myös kategoria 1-3)
- käyttäytymis- ja keskittymisvaikeudet (lievinä 1-3. kategoria)
- alhainen motivaatio
- luki-vaikeudet (ei yksistään tällöin erityisopetuksen peruste)
- matematiikan oppimisvaikeudet
- ulkomaalainen opiskelija, jolla on kielivaikeuksia (maahanmuuttajuus ei yksinään ole peruste)
- esim. muu syy merkitään opiskelijalle, joka on opiskellut yleisissä ammatillisissa oppilaitoksissa, mutta opiskelu ei ole onnistunut, kouluallergiaa, rikollista taustaa. tai "erityisryhmässä" opiskeli joilla, joilla ei ole papereita diagnosoiduista erityisopetuksen-perusteista. Traumaattiset kriisit, kuten perheen hajoaminen tai läheisen kuolema voivat aiheuttaa erityisen tuen tarpeen opetusjärjestelyissä. Vakavat itsetuntohäiriöt ja jännitystilat voivat olla syynä erityisen opetus- ja opiskelijatukipalvelujen tarpeelle.

Koodit 01-03 ja 12 voidaan määrittää moniammatillisessa tiimissä oppilaitoksessa. Kolme ensimmäistä kategoriaa näkyvät opetuksen ongelmina ja niihin vastataan pedagogisin keinoin ja määrittely voidaan tehdä moniammatillisessa tiimissä. **Koodit 04-11 edellyttävät diagnoosia.**

3. Arkaluonteisten tietojen käsittely ja tietojen julkisuus

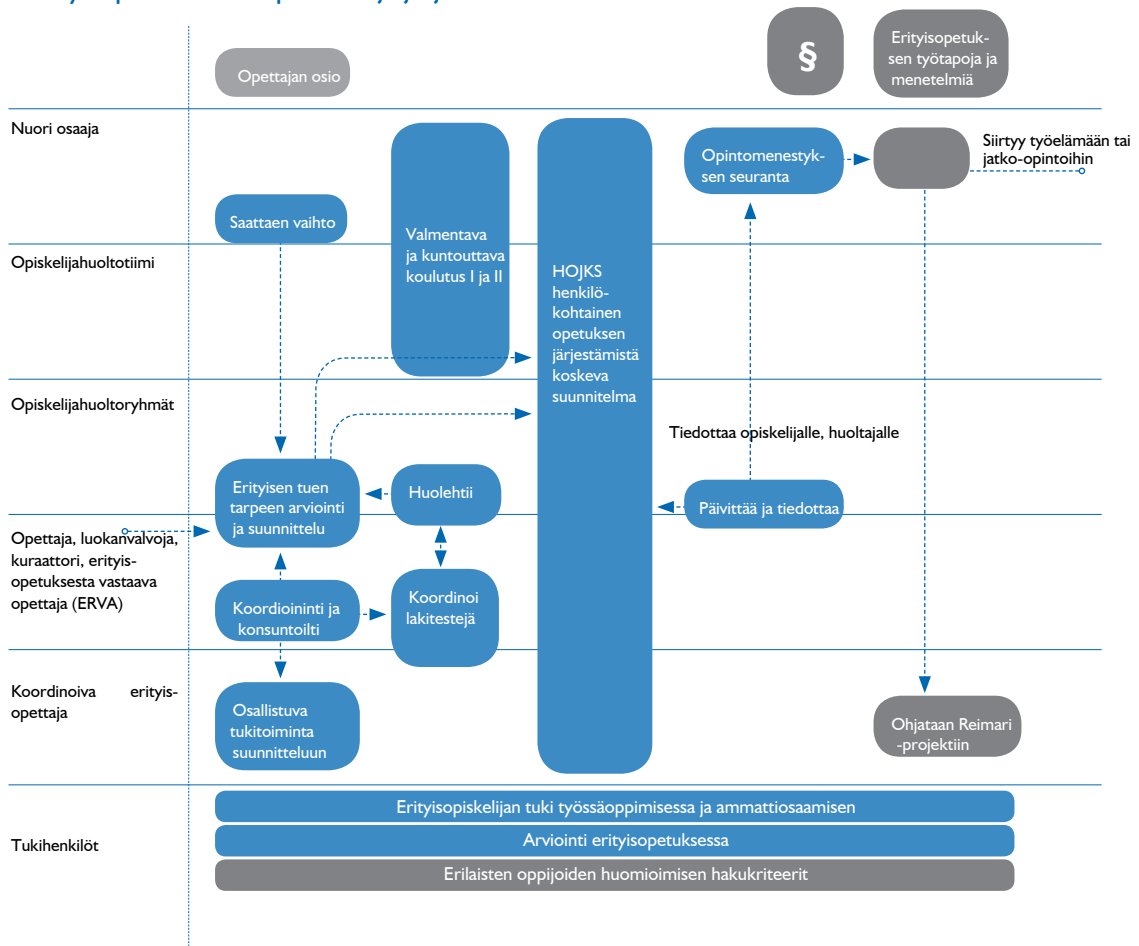
Ammatillisen koulutuksen lainsäädännössä on määritelty arkaluonteisten tietojen julkisuudesta ja niiden käsittelystä (L 630/1998, 42 §, 43 §). Arkaluonteisiin tietoihin kuuluvat opiskelijan terveydentilaa koskevat tiedot. Niitä saavat käsitellä vain ne henkilöt, jotka valmistelevat tai tekevät päätöksen opiskelijaksi ottamisesta, opiskeluoikeuden peruuttamisesta tai palauttamisesta, kurinpidosta tai antavat lausuntoja. Koulutuksen järjestäjä määrittelee ne tehtävät, joihin sisältyy arkaluonteisten tietojen käsittelyä.

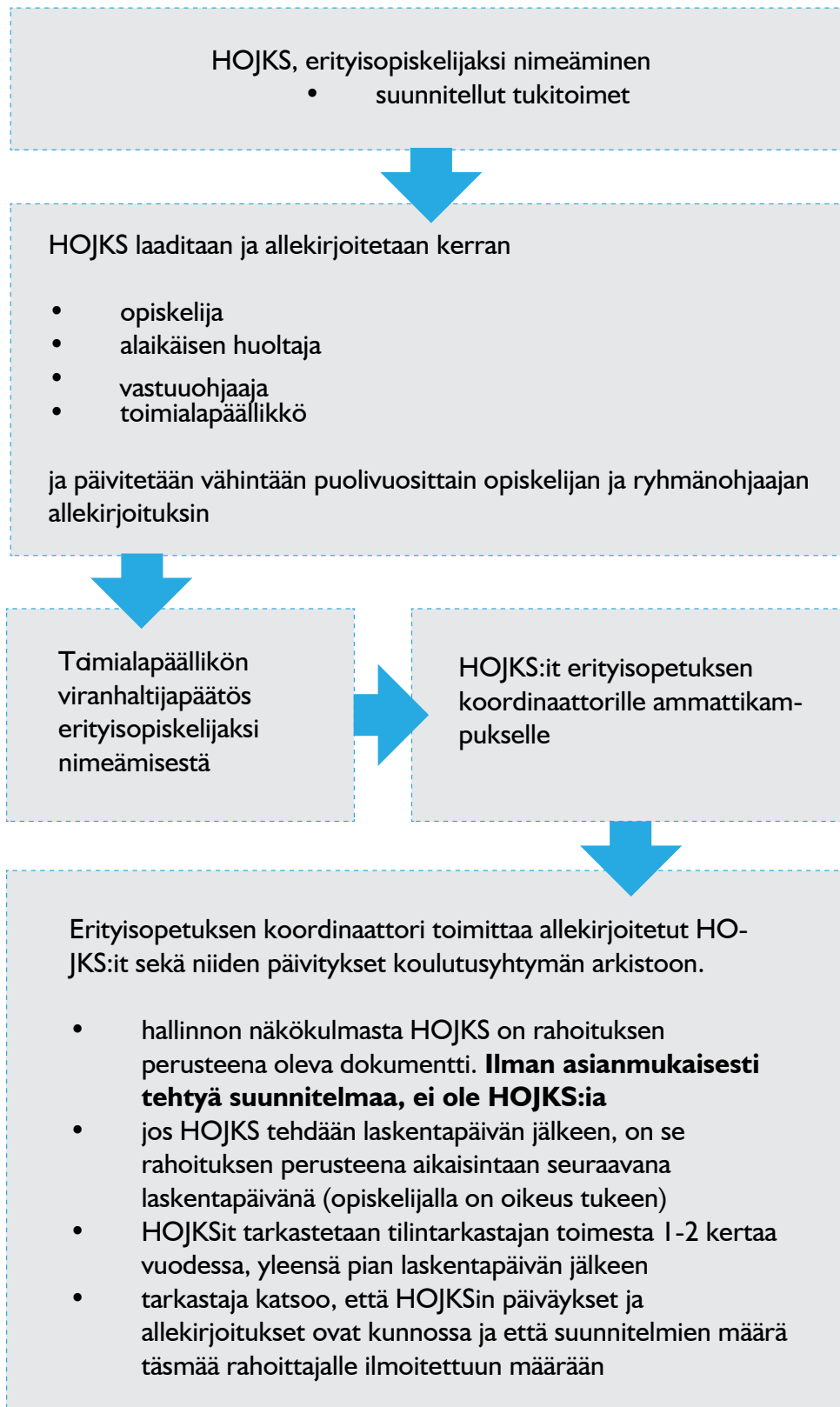
Opiskelijan terveydentilaa ja toimintakykyä koskevia ja tehtävien hoidon kannalta välttämättömiä tietoja on tiedon haltijalla salassapitosäännösten estämättä oikeus antaa seuraaville henkilöille:

1. Oppilaitoksen rehtorille tai johtajalle ja oppilaitoksen turvallisuudesta vastaavalle muulle henkilölle opiskelun turvallisuuden varmistamiseksi.
2. Opinto-ohjauksesta vastaaville henkilölle muihin opintoihin ja tukipalveluihin ohjaamista varten.
3. Opiskeluterveydenhuollosta vastaaville henkilöille opiskelijan terveyden ja turvallisuuden varmistamiseksi ja tarvittaviin tukitoimiin ohjaamista varten.
4. Työssäoppimisesta vastaaville henkilöille opiskelijan sekä työssäoppimispaikan henkilöstön ja asiakkaiden turvallisuuden varmistamiseksi.
5. Poliisille ja koulutuksen järjestäjän edustajalle, joka on ensisijaisessa vastuussa turvallisuusuhan selvittämisestä, välittömän turvallisuusuhan arvioimiseksi tai mikäli opiskelijan todetaan terveydentilansa arvioinnissa olevan vaaraksi muiden turvallisuudelle. Lainsäädännön mukaan koulutuksen järjestäjän on säilytettävä arkaluonteiset tiedot erillään muista henkilötiedoista. Arkaluonteiset tiedot tulee poistaa rekisteristä välittömästi, kun niiden säilyttämiselle ei ole enää lakisääteisten tehtävien edellyttämää perustetta, kuitenkin viimeistään neljän vuoden kuluttua tietojen merkitsemisestä rekisteriin. Erityisopetuksen perusteen määrittelyyn liittyy usein arkaluonteista tietoa, mikä on otettava huomioon HOPSin ja HOJKSin laadinnassa. Siten osa tiedoista on arkaluonteisia ja vain niitä säilytetään lukitussa kaapissa arkistossa.

Paras tapa opiskelun kannalta välttämättömien tietojen siirtämiseksi on keskustelu opiskelijan ja hänen huoltajiensa kanssa ja tiedonsiirtoluvan hankkiminen, joka mahdollistaa opiskeluun liittyvien asioiden käsittelyn oppilaitoksen muiden opettajien ja asiantuntijoiden kanssa. Lisäksi opiskelijan läsnäolo keskusteluissa varmistaa opiskelijan osallisuuden omien asioidensa suunnitteluun ja suunnitelmien toteutumiseen.

Erityisopetuksesta sopiminen ja järjestäminen

4. HOJKS-prosessi opiskelijan näkökulmasta

Erityisopetuksen tarve määritellään perustutkinnon perusteiden pohjalta jokaiselle opiskelijalle yksilöllisesti. Ammattiopistossa vastuuohjaaja/erityisopetuksesta vastaava opettaja (ERVA) selvittää opiskelijan erityisen tuen tarpeen keskustelemalla opiskelijan, opinto-ohjaajan, erityisopettajan ja tarvittaessa kuraattorin kanssa opiskelijan tilanteesta alkukartoitustietoihin perustuen. Vastuuohjaajan vastuulla on havainnoida oppimisen haasteita ja tarvittaessa suunnitella erityisopetuksen toimenpiteet opiskelijan toimipaikan asiantuntijoiden kanssa.

HOJKS tehdään opiskelijan, hänen huoltajansa, opettajien kanssa ja tarvittaessa moniammatillisessa **asiantuntijaverkostossa**. Siihen kirjataan suoritettava tutkinto, perustutkinnon perusteet, tutkinnon laajuus sekä opiskelijalle laadittu HOPS. Opetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että opiskelija voi suorittaa ammatillisen perustutkinnon tai sen osatutkinnon.

4.1 HOJKS:ssa kuvataan

1. Tiedot suoritettavasta tutkinnosta tai koulutuksesta.
 2. Koulutuksen järjestäjän hallinnollinen päätös opetuksen järjestämisestä erityisopetuksena.
 3. Erityisopetuksen peruste, joka voi perustua Tilastokeskuksen ammatillista erityisopetusta koskevaan luokitteluun, tai koulutuksen järjestäjä voi käyttää myös omaa luokittelua. Tilastokeskukselle tiedot on kuitenkin annettava siinä muodossa kuin ne edellytetään.
 4. Tutkinnon suorittamisen tai koulutuksen suoritus aika, mikäli opiskeluaikaa pidennetään, lyhennetään tai suorituksia jaetaan eri ajankohtiin.
 5. Päätös tutkinnon osien ammattitaitovaatimusten tai osaamistavoitteiden taikka osaamisen arvioinnin mukauttamisesta.
 6. HOPS, josta ilmenee, miten tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksia tai osaamistavoitteita taikka osaamisen arviointia on mukautettu, sekä tiedot erityisopetuksen järjestämiseen liittyvästä pedagogisesta tuesta sekä erityisistä opetus- ja opiskelujärjestelyistä.
 7. Tieto siitä, mitä opintososiaalisia etuja opetuksessa tai sen yhteydessä annetaan
- Näitä saattavat olla avustajapalvelut, koulukuljetuksiin liittyvät palvelut tai apuvälineisiin liittyvät palvelut.

HOJKS sisältää henkilökohtaisen opetussuunnitelman (HOPS) ja se voi sisältää myös työssäoppimisen suunnitelman (TOPS). Näiden laatimisesta on olemassa omat ohjeistuksensa, joihin tehdään yksilölliset tarkennukset. HOJKS voi myös sisältää ammattiosaamisen näyttöä koskevan suunnitelman ja transiio- eli siirtymäsuunnitelman. Opetuksen ja ohjauksen tavoitteiden lisäksi HOJKS voi siis sisältää myös muuta kuntoutusta koskevia tavoitteita ja toimenpiteitä. HOPS on puolestaan opiskelijan kehityssuunnitelma, jossa on kuvailtu opiskelijan opintopolku. Sen tehtävänä on tukea opiskelijan itsearviointia ja urasuunnittelua. HOPS:ssa tulee olla tutkinnon tavoitteet, ajoitus, opintojen suorittaminen sekä suoritustavat ja arviointi. Kun HOJKS päätetään, se allekirjoitetaan ja alaikäisen vanhemmat allekirjoittavat sen myös. Toimialapäällikkö tekee viranhaltijapäätöksen HOJKS:n päättämisestä.

HOPS ja HOJKS perustetaan sähköisesti Wilmassa kerran. HOJKS-lomake on erityisesti virallisen suunnitelman tekoa varten. Siinä olevat kentät on täytettävä ja siihen otetaan allekirjoitukset opiskelijalta ja huoltajilta. Se on päivitettävä viimeistään viikkoa ennen laskentapäivää 20.9. ja 20.1. HOPS-lomakkeeseen kootaan henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan (HOPS) kuuluvia asioita. HOJKS:in, HOPSin ja ammattiosaamisen näyttösuunnitelman toteutumista seurataan ja arvioidaan säännöllisesti. Ne muuttuvat koko ajan joustavasti opintojen edetessä ja rakentuvat eräänlaiseksi portfolioksi, jonka avulla opiskelijan kehittymistä ja kasvua on mahdollista seurata.

Ammattitaitovaatimuksia **mukautetaan** vain siinä tapauksessa, että eri menetelmiä käyttämällä ei ole mahdollista saavuttaa vaadittavaa osaamista. Tavoitteita voidaan mukauttaa opiskelijan edellytysten mukaan joko niin, että kaiken opetuksen tavoitteet on mukautettu tai mukauttamalla vain yksi tai useampi tutkinnon osan tavoitteista. Opiskelijan opintojen mukauttaminen edellyttää aina rehtorin päätöksen.

Tutkinnon ammattitaitovaatimusten/osaamistavoitteiden saavuttamista tuetaan yksilöllisesti suunnittelun ja ohjatun oppimisprosessin sekä **erilaisten tukitoimien avulla**. Ryhmäohjaajan vastuulla on seurata opiskelijoiden **opintojen edistymistä koulutuksen aikana**. Opiskelijan henkilökohtaisia tavoitteita on tarkistettava ja tukitoimia päivitettävä tarpeen mukaan.

HOJKS:in allekirjoittavat yhdessä ennen lopullista erityisopiskelijaksi määrittämistä opiskelija, opetuksesta päävastuussa oleva opettaja ja toimialapäällikkö. Valman osalta rehtori. Alaikäisen opiskelijan HOJKS:in allekirjoittaa hänen

TIEDON KERUU	VALMISTELU/VASTUU	AIKATAULU
Saattaen vaihtotiedot tiedonsiirtopalaverit, peruskouluissa laadittu HOJKS siirtyy 2.asteelle	Opiskelijahuollon koordinaattori ERVA	huhtikuu/elokuu
Yhteishaun tiedot tieto yksilöllistämisestä	ERVA, opinto-ohjaajat	kesä – elokuu
Taustatiedot opiskelijalta - siirtotietolomake - nuorten terveystietolomake	terveydenhoitaja	kesä – elokuu
HOPS alkuhaastattelu - lomake - henkilökohtainen keskustelu	vastuuohjaaja	1. – 3. opiskelupäivä vko 33 – 35
Alkukartoitukset - ammattillinen osaaminen - matematiikka - lukiseulat	opettajat matematiikan opettaja vastuuohjaaja	vko 33 – 36

HOJKSIN DOKUMENTOINTI		
Nimeäminen osastoilla Yhteydenotot huoltajaan	vastuuohjaajat/opettajat erityisopetuksesta vastaava erityisopettaja, opinto-ohjaaja, kuraattori, terveydenhoitaja erityisopetuksesta vastaava	vko 36 – 37
Esitys HOJKS-opiskelijoista - opiskelijan allekirjoitus - huoltajan allekirjoitus	vastuuohjaaja vastuuohjaaja koonti Opiston HOJKS-vastaava	vko 37
Päätös HOJKS-opiskelijoista	toimialapäällikkö	20.9. 20.1.

TUEN ANTAMINEN, SEURANTA JA ARVIOINTI		
Tuen anto opintoaloilla dokumentointi	vastuuohjaaja, erityisopetuksesta vastaava tukea antavat opettajat ja muu henkilöstö	
Arvio tukitoimien onnistumisesta ja opiskelijan suoriutumisesta	opettajat/erityisopetuksesta vastaava osaston kokoukset	
Tietojen kerääminen mahdollisista uusista HOJKS-opiskelijoista	vastuuohjaajat, opettajat, OHR, tiedoksi OHT	
tietojen kerääminen mahdollisista uusista HOJKS-opiske- lijoista	vastuuohjaajat, opettaja, erityisope- tuksesta vastaava	

4.2. Erityisopetuksen järjestäminen

Tavallisissa ammatillisissa oppilaitoksissa erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat opiskelevat yleensä muiden opiskelijoiden mukana samoissa ryhmissä. Ammatillisen lisäkoulutuksen yksikköhintaa korotetaan 50 prosentilla niiden opiskelijoiden osalta, joille annetaan erityisiä opetus- ja oppilashuoltopalveluja vamman, sairauden tai niihin rinnastettavan synn vuoksi (A 1766/2009, § 11).

Erityisopetuksen tuki tuodaan opiskelijalle tähän ryhmään ja hänelle luodaan omia yksilöllisiä ratkaisuja ryhmän sisällä. Tavallisia tukimuotoja ovat:

- yksilöllisten opintopolkujen rakentaminen
- tuen antaminen opiskelijalähtöisesti, opiskelijan tarpeiden mukaisesti
- erityisten opetusjärjestelyjen toteuttaminen
- erityisopetuksen opetusmateriaalien hankinta ja käyttö
- yhteistyö sidosryhmien kanssa
- opetus- ja ohjaushenkilöstön määrän lisääminen
- erityisopetuksen koordinointi ja kehittäminen.

Yksilökohtaista tukea annetaan HOPS- ja HOJKS-keskusteluissa, opinto-ohjauksen yhteydessä ja opiskeluhuollossa. Tarvittaessa perustetaan pienryhmiä tai yksilöopetusta. Henkilökohtaisia avustajia oppilaitoksissa on lähinnä vammaispalvelulain mukaisesti kotikunnan palkkaamina. Oppilaitosten kustantamia ammattimiehiä, ohjaajia ja avustajia käytetään joustavasti siellä, missä avustusta kulloinkin tarvitaan. Erityisopetus on opiskelijan oppimisen tukemista siten, että hän saavuttaa mahdollisimman hyvin tutkinnon tavoitteet oppimisvaikeuksistaan ja/tai vammastaan huolimatta. Erityisopetus on aina yksilöllistä opiskelijan vahvuuksiin ja tarpeisiin perustuvaa opetusta. Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan opetus- ja ohjausmenetelmät valitaan yksilöllisesti ottaen huomioon opiskelijan tapa oppia. Jatkuva ohjaus, ja opintojen edistymisen seuranta on erityisen tärkeää erityisopiskelijoiden kohdalla. Suorittamattomat opinnot ja runsaat poissaolot ovat merkkejä, joihin kannattaa puuttua mahdollisimman varhain. Vastuuohjaajan tai nimetyn ERVA:n tulee myös seurata HOJKS:n toteutumista. Monipuolinen opetus luo mahdollisuuksia oppimiselle; erityisopetus ei synny yksittäisistä menetelmistä vaan opettajan ja opiskelijan/opiskelijaryhmän yhdessä rakentamasta oppimisprosessista. Menetelmiä on paljon, ja niitä voi myös luoda lisää.

Erityisopetuksessa käytettäviä opetusmenetelmällisiä, pedagogisia ratkaisuja ovat esimerkiksi seuraavat

1) ryhmätilanteisiin liittyvät menetelmät mm.

- yhteistoiminnallinen opiskelu
- projektiopiskelu
- samanaikaisopetus
- ongelma-perustainen opiskelu
- opiskelu pienryhmässä
- joustava ryhmäjaottelu

2) henkilökohtaiseen ohjaukseen liittyvät menetelmät mm.

- käytäntöpainotteinen, työvaltainen opiskelu
- tietokoneavusteinen opiskelu
- strukturoitu oppiminen
- yksilöllinen opiskelun ohjaaminen
- ohjaajan/koulunkäyntiavustajan ohjaus ja/tai tuki
- opiskelutehtävien tavoitteiden mukauttaminen
- tehostettu opinto-ohjaus
- opiskelutehtäviin käytettävän ajan joustavuus

3) työssäoppimiseen liittyvät menetelmät mm.

- yksilöllinen työssäoppimisen ohjaus ja järjestelyt
- opettajan tuki työssäoppimisessa
- lisätty työssäoppiminen

4.2.1 Opetusjärjestelyt

Erityisopiskelijan opinnot voidaan toteuttaa kolmella eri tavalla. Hän voi opiskella:

- 1) Muiden opiskelijoiden kanssa samassa ryhmässä (integroitu)
- 2) Osin muiden opiskelijoiden kanssa, osin pienryhmässä tai
- 3) Erityisopetusryhmässä

Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymässä erityisopetusta toteutetaan pääosin integroituna tavallisiin opetusryhmiin. Tarpeen mukaan opiskelijat eriytetään pienempiin ryhmiin sellaisissa opinnoissa, missä se on perusteltua. Työvaltaisen opiskelun toimintamalli on myös käytettävissä useilla aloilla. Valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus toteutetaan pienryhmänä (Valma) ja tarpeen mukaan harkitaan myös muiden pienryhmien perustamista.

4.2.2 Helppi tai lisäopetustila

Kaikissa toimipaikoissa on tarkoituksenmukaista järjestää tukitoimintaa opintojen edistämiseksi.

4.2.3 Lisäopetus / tukiopetus

Lisäopetusta voidaan antaa pitempiaikaisina jaksoina, jopa koko opiskeluajan jatkuvana. Lisäopetusta voidaan antaa opetuksettomina sekä myös opetuksellisia aikoja ja/tai siirtämällä valinnaiskurssien suorittaminen tuonnemmaksi. Lisäopetuksen tulee olla tiivistä, pitkäjännitteistä, tavoitteellista ja säännöllistä, joten siihen tulee sekä opiskelijan että opettajan sitoutua. Lisäopetusta koskeva suunnitelma kirjataan opiskelijan HOJKS:iin ja sillä saavutettuja tuloksia arvioidaan HOJKS:iin kirjattujen tavoitteiden pohjalta. Lisäksi annetaan tukiopetusta niille, jotka ovat tilapäisesti syystä tai toisesta jääneet opetuksesta jälkeen kuten esim. pitkän sairasloman vuoksi. Tukiopetusta voidaan antaa myös hylättyjen kurssien uusintaan valmentavana opetuksena. Opiskelijalle voidaan antaa myös lukiopetusta.

4.2.4 Tukikurssit

Tukikursseja kehitetään niille, joilla ei aiemmissa opinnoissa ole ollut esim. ruotsia tai ovat varsinaisen kurssin aikana saaneet hylätyn arvosanan. Kurssi voidaan suorittaa valinnaiskurssina.

4.2.5 Koulunkäyntiavustaja / ohjaava ammattihenkilö

Koulunkäyntiavustajaa/ ohjaava ammattihenkilö / opetusavustajaa voidaan hyödyntää työsaleissa ja teorialunneilla opettajan tukena antamaan yksilöllistä ohjausta. Hänen tehtävänä on opiskelijan kasvun tukeminen, avustaminen ja oppimistilanteissa ohjaaminen. Hän auttaa opiskelijaa niissä toiminnoissa, joissa tämä ei oppimisvaikeuksiensa, kehitysvaiheensa, vammansa tai sosiaalisen tilanteensa vuoksi selviydy itse.

4.2.6 Rinnakkaisopettaja

Samaa ryhmää voi opettaa kaksi opettajaa. Näin mahdollistetaan opetusryhmän opiskelijoiden eriyttäminen ja yksilöllinen ohjaus. Opettajat voivat olla samanaikaisesti työsalissa tai teorialunneilla koko ryhmän kanssa. Toinen vaihtoehto on, että ryhmän erityisopiskelijat muodostavat pienryhmän. Pienryhmää voi opettaa joko luokan oma opettaja tai rinnakkaisopettaja. Opettajat voivat myös vaihdella tehtäviään muun luokan ja pienryhmän opetuksen välillä.

4.2.7 Erityistä tukea tarvitseva opiskelija työssäoppimassa/työpainotteiset opiskelutavat

Erityisopiskelijan työssäoppiminen suoritetaan pääsääntöisesti oppilaitoksen ulkopuolisella työpaikalla. Työssäoppiminen voidaan tarvittaessa suorittaa omassa oppilaitoksessa. Työssäoppimispaikkaa valittaessa on otettava huomioon jokaisen opiskelijan omat lähtökohdat ja oppimisvalmiudet sekä sosiaaliset taidot. Erityisopiskelijan työssäoppimispaikan henkilökunta valmennetaan ja informoidaan hyvin ennen työssäoppimisjakson alkua. Yli 18-vuotiaan opiskelijan kanssa on keskusteltava siitä, mitä työpaikalle saa opiskelijasta kertoa. Alle 18-vuotiaan opiskelijan kohdalla on keskusteltava asiasta opiskelijan lisäksi myös huoltajien kanssa.

Oma polku-hankeen aikana on luotu työvaltaisen koulutuksen mallia Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymän eri opistoihin, samoin Lato-hankkeessa. Kokkotyö-säätiölle kehitetty tuotantokoulu ja pajoja opinnollistettu. www.kpedu.fi projektit

4.2.8 Erityisopiskelijalle annettava tuki työssäoppimisen aikana

Ennen työssäoppimisjakson alkua opettaja käy opiskelijan kanssa tutustumassa työssäoppimispaikkaan. Samalla tehdään opiskelijan ja työpaikan välinen sopimus. Työssäoppimisjakson alkaessa opettaja voi olla opiskelijan tukena työssäoppimispaikassa 1 – 3 työpäivää. Työssäoppimisjakson työpäivien pituutta voidaan erityisopiskelijan kohdalla tarvittaessa lyhentää. Erityisopiskelijan työssäoppimisen opintopolku ammatillisessa peruskoulutuksessa.

OPINTOJEN ALUSSA	ENNEN TYÖSSÄOPPIMISJAKSOA	TYÖSSÄOPPIMISJAKSON ALUSSA
OPS Erityisopetuksen ja opinto-ohjauksen suunnitelma Siirtymävaiheen yhteistyö (pk) Oppimisvalmiuksien kartoitus Motivointi ja sitouttaminen opintoihin Yhteistyö kodin kanssa HOPS; HOJKS Työssäoppimisen suunnitelma Työllistymisvalmiuksien kartoitus yhteistyö työelämän kanssa	Yhteistyö opiskelijahuoltoryhmän kanssa ja muut tukipalvelut HOPSin ja HOJKSin päivitys Riittävä suunnittelu ja valmistelu Opiskelijan motivointi Yhteistyö kodin kanssa Työssäoppimisen suunnitelma: sopiva ajankohta, työpaikka ja tehtävät Tuen suunnittelu, saattaen vaihto - työpaikkaohjaajan valmentaminen Henkilökunnan valmentaminen	Alkupalaveri ja tiedon siirto Perehdyttäminen, motivointi ja sitouttaminen Yksilölliset ja sopivat tehtävät - tavoitteiden varmistaminen Ongelmakohtien ennakointi Vahvuuksien esiin tuominen Kolmikantayhteistyö

TYÖSSÄOPPIMISJAKSON AIKANA	TOP-JAKSON PÄÄTTÖVAIHEESSA	TYÖSSÄOPPIMISJAKSON JÄLKEEN	OPINTOJEN PÄÄTTÖVAIHEESSA
Riittävästi ohjausta ja tukea Riittävästi aikaa Riittävän pilkotut tehtävänannot Säännöllinen seuranta Riittävä tuki myös työpaikalle Yksilölliset ja sopivat tehtävät Ongelmakohtien ennakointi Vahvuuksien esiintuominen Väliarviointi	Riittävästi ohjausta ja tukea palautetilanteessa Palaute kolmikantaperiaatteella Opiskelijan itsetuntoa tukevaa konkreettista palautetta sekä osaamisesta että kehittämisalueilla Osaamisen vahvistaminen Jatkosuunnitelmien tekeminen; työllistymismahdollisuuksien arviointi Palaute myös kotiin	Osaamisen seuranta ja kehittämisalueiden vahvistaminen HOPSin ja HOJKSin päivittäminen Jatkosuunnitelmien vahvistaminen; tukea konkreettisesti uusiin tavoitteisiin suunnaten Palaute työpaikalle, kodille, opettajalle, opiskelijahuoltoryhmälle ja muille tukitahoille Työllistymisvalmiuksien kehittäminen. Sitouttaminen opintoihin, uusiin jaksoihin ja työllistymiseen ja/tai jatko-opintoihin	Realistinen ja kannustava palaute osaamisesta – jokainen osaa jotakin Moniammatillinen verkostoyhteistyö Siirtymäsuunnitelma Palaute oppilaitokselle HOJKS:in tukitoimien toteutumisesta työssäoppimisen jälkeen. Onnistunut top-jakso on silta työelämään ja helpottaa siirtymistä työelämään

4.3 Ohjaus ja tuki ammattiosaamisen näytöissä

Ammattiosaamisen näytön ohjaamiseen käytetään HOJKS-resurssia, HOJKS:in kirjataan mahdollinen lisäresurssi.

ERITYISOPISEKELIJA

ENNEN NÄYTTÖÄ	NÄYTÖN AIKANA	NÄYTÖN JÄLKEEN
Selvitetään oppimisvaikeudet ja muut näyttöihin vaikuttavat seikat (HOJKS). Suunnitellaan näyttöprosessiin riittävät tukitoimet ja ohjaus. Varmistetaan, että tavoitteet ovat selvillä ei osapuolille. Varmennetaan opiskelijan osaamista.	ALUSSA: Perehdytetään, motivoidaan ja sitoutetaan. Kerrataan ammattiosaamisen näytön toteuttamissuunnitelma: Pelisäännöt Tehtävät Näyttöön osallistuvat henkilöt Lisäohjaus ja harjoittelu Opiskelijan fyysiset ja psyykkiset Opiskelijan vahvuudet Mahdollinen lisäaika. KESTÄESSÄ: Keskustelu ja varmennus tehtävän tekemiseen Tuki kirjallisten ohjeiden tulkitsemiseen Ohjaus Ohjeiden täsmennys, tavoitteiden ja tehtävien selvennys Vaikean vaiheen yli ohjaus Kannustus ja rohkaisu Osaamisen seuranta ja havainnointi. LOPUSSA: Keskustelu, ohjaus ja tuki Arviointikeskustelusta sopiminen.	Pidetään arviointikeskustelu ja koetaan sovitusti palaute. Arviointikeskustelussa ovat mukana opiskelija, opettaja ja työpaikkaohjaaja. Opiskelija esittää oman itsearviointinsa, jota opettaja tukee lisäkysymyksillä. Näyttökokemus puretaan. Käsitellään menestyminen ja ongelmat. Opiskelijan osaamisen kehittämisalueet konkretisoidaan. Korostetaan opiskelijan kehittymistä jatkuvana prosessina. Tarkennetaan HOPS / HOJKS seuraavaa näyttöä, tarvittavaa tukea ja ohjausta varten. Mikäli tavoitteita ei saavutettu: Suunnitellaan uusintanäyttö mahdollisena osanäyttönä Tehdään tukisuunnitelma Käytetään tarvittaessa mukautettuja tavoitteita Päivitetään HOPS / HOJKS.

OPETTAJAN MUISTILISTA AMMATTIOSAAMISEN NÄYTTÖJEN TOTEUTTAMISEEN

TEHTÄVÄT	pvm	pvm / huom.
VALMISTELU		
Suunnittele näyttöjen aikataulus ja toteutus		
Kerro ja selvitä opiskelijoille, mitä näytöillä tarkoitetaan		
Järjestä tarvittaessa harjoitusnäyttö		
Käy opiskelijan kanssa tavoitekeskustelut ja selvitä tuen määrä ja laatu		
Varmista työssäoppimispaikat		
Kokoa opiskelija- ja työpaikkakohtaiset näyttöaineistot		
Päivitä HOPS ja HOJKS		
TOTEUTUS		
Varmista näyttöön liittyvät asiat opiskelijan ja työpaikkaohjaajan kanssa ennen näyttöpäivää		
Varmista näyttöön liittyvät asiat opiskelijan ja työpaikkaohjaajan kanssa ennen näyttöpäivää		
Anna näyttöateriaali hyvissä ajoin opiskelijalle		
Tarkenna näytön osapuolten roolit		
Varmista ohjauksen määrä ja tehtävän laajuus suhteessa tavoitetasoon eri osapuolille		
DOKUMENTOINTI		
Arviointikeskustelun pöytäkirja ja liitelomakkeet		
Wilmaan kirjaaminen		
Tavoitekeskustelu opiskelijan kanssa: HOPS/HOJKS –päivitys		
Kokoa opiskelijapalaute / työpaikkaohjaajapalaute		

4.4. Suunnitelmallista pedagogista tukea

Lainsäädännössä puhutaan pedagogisesta tuesta, joka on ammatillisen erityisopetuksen ydinasia ja tärkein opiskelijan tukemisen muoto. Keskeisiä pedagogisen tuen toteuttajia ovat opettajat, ohjaajat sekä opiskelijaryhmän vastuupettajat. Opiskelijan läheiset sekä sidosryhmät toimivat taustavaikuttajina.

Koulutuksen ja erityisesti ammatillisen erityisopetuksen perustana on ihmiskäsitys, jonka mukaan ihminen on arvokas sinällään ja ihmisen perusolemukseen liittyy pyrkimys itsensä kehittämiseen. Tällainen ihmiskäsitys korostaa opiskelijan roolia aktiivisena toimijana, ja siksi tuen lähtökohtana tulee olla opiskelijan omatoimisen opiskelun ja elämisen tukeminen.

Pedagogisen tuen antamisen peruslähtökohtana on, että opetus ja oppiminen on rakennettu tietoiselle pedagogiselle pohjalle. Oppimis- ja tiedonkäsityksiä on hyödynnettävä laajasti, koska opiskelijat ovat hyvin erilaisia. Erityisopetuksessa opetushenkilöstön pedagoginen ja erityispedagoginen tieto ja osaaminen ovat välttämättömiä. Opetushenkilöstön on pystyttävä muokkaamaan omaa toimintaansa, opintojen sisältöjä, opetus- ja oppimismenetelmiä, oppimisympäristöjä ja jopa muiden opiskelijoiden toimintatapoja. Työskentely on suunnitelmallista ja tavoitteellista.

Erityisopetus rakentuu tietoiselle pedagogiselle pohjalle ja se on suunnitelmallista ja tavoitteellista. Erityisopetuksessa ja yleisesti oppimisessa oletetaan perinteisesti, että omakohtaisen kokemuksen kautta oppiminen on tehokasta. Tällöin konkreettinen tekeminen ja siihen liittyvä kokemusten havainnointi, pohtiminen ja ymmärtäminen ovat tärkeitä oppimisen tehostajia. Asian käsittely ja keskustelut opittavista aiheista vielä syventävät oppimiskokemusta. Toinen tärkeä näkökulma oppimisessa on, että opittava liitetään aikaisempaan tietoon tai toimintaan. Mieleenpainumista vahvistetaan toistoilla ja asian oikea ymmärtäminen varmistetaan. Opittavan asian laatuun kiinnitetään enemmän huomioita kuin sen määrään. Tämä on erityisen tärkeää silloin, kun opiskelijalla on ongelmia muistitoiminnoissa ja mieleenpainamisessa ja -palauttamisessa.

Oppiminen edellyttää aikaa ja asiaan syventymistä. Erityistä tukea tarvitseva opiskelija saattaa olla hidas oppija, joka tarvitsee aikaa vielä runsaammin. Hitaus tuo mukanaan opittavan aineksen rajaamisen ja/tai opiskeluajan pidentämisen. Opittavan asian rajaaminen tapahtuu opiskelun aikana oppimisen arvioinnin ohessa ja konkretisoituu osaamisen arvioinnissa, jossa rajatut tavoitteet saattavat näkyä annetuissa arvosanoissa.

Opiskeluajanpidentämisellä voidaan mahdollista kompensoinnin hitautta. Erityisjärjestelyjen vaikutukset oppimiseen arvioidaan ja selvitetään opiskelijalle oppimisen arvioinnin yhteydessä. Oppiminen edellyttää keskittymistä, tilanteissa mukana olemista ja tarkkaavaisuutta. Oppimisympäristön ja opetuksen toteutustapojen tulee tukea oppimista. Esimerkiksi, jos opiskelijalla on tarkkaavaisuuden ja keskittymisen ongelmia, tulee oppimisympäristön tukea keskittymispyrkimyksiä, tehtävien on oltava selkeitä ja riittävän rajallisia motivaation ylläpitämiseksi. Opiskelijoilla voi olla eri syistä johtuvia ymmärtämisen ongelmia. Tällöin oppimista tukevat toimenpiteet lähtevät ongelman perimmäisen luonteen tuntemisesta. Kielelliset ongelmat edellyttävät ehkä selkokieliä, kuvallisia ohjeita, vaihtoehtoisia kommunikaatiovälineitä tai tekemisen kautta oppimista.

Aistivammat edellyttävät tietoteknisiä ratkaisuja, teknisiä apuvälineitä ja monipuolisia kommunikaatiokeinoja. Vaikeavammaisten oppimista tukevat kommunikoinnin, liikkumisen ja arjen toimia helpottavat apuvälineet.

Henkilökohtainen oppimisen ohjaus ja tuki. Opetushenkilöstön tietoisuus ja vastuun kanto kasvatustehtävästä tuo mukanaan sen, että jokaisen opiskelijan oppimisen ohjaus on opettajalle tärkeä asia. Hyvä opiskelijatuntemus puolestaan mahdollistaa opiskelijan oppimisen tukemisen opiskelijan edellytysten, tarpeiden ja mahdollisuuksien mukaisesti eli henkilökohtaisesti.

Oppimistilanteiden hyvä suunnittelu, ennakointi ja varhainen puuttuminen ovat oleellisia asioita, kun opetusta toteutetaan yksilölliseltä pohjalta. Mahdollisiin muutoksiin tulee varautua ja niitä ennakoida erityisesti niiden opiskelijoiden osalta, joille muutokset ovat vaikeita. Opiskelijan opiskelua ja oppimista seurataan ja tilanteisiin puututaan, jos toiminta suuntautuu oppimistapahtumien aikana sijaistointeihin tai opiskelu ei tuota toivottua osaamista. Opiskelijoiden oppiminen rakennetaan vahvuuksien varaan, jolloin oppimista tukeva positiivinen palaute mahdollistuu. Myönteinen asenne, hyvä vuorovaikutus ja ilmapiiri edesauttavat tuen antamisen mahdollisuuksia.

Suurin osa oppimisesta ja tuesta tapahtuu arjisissa tilanteissa oppilaitoksen päivittäisessä toiminnassa. Henkilökohtaisen ohjauksen ja tuen ohessa on oleellista kiinnittää huomiota siihen yhteisöön, jossa oppiminen tapahtuu eli opiskelijaryhmän ja muun oppimisyhteisön toimintaan. Ryhmäytymisen edistäminen, vertaistukeen kannustaminen ja yhteistoiminnallisten oppimisen keinojen käyttäminen parantavat kaikkien opiskelijoiden sosiaalisia taitoja ja yhteistyökykyä.

Opinto-ohjaus ja työelämäohjaus. Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan ohjaustarpeet eivät rajoitu oppimisen ohjaamiseen. Hän tarvitsee yleensä tukea myös arkipäivän tilanteissa, oman toiminnan ohjauksessa ja koulutus-toiminnassa mukana olemisessa. Tarvitaan koko oppilaitosyhteisöä, johon kuuluvat opettajat, ohjaajat ja muut oppilaitoksen työntekijät. Ohjaus monipuolistuu, palautteen antaminen tehostuu ja opiskelija saa tukea useammalta taholta. Toiminnan koordinointi on edelleen vastuuopettajilla. Oppimaan oppimisen ja opiskelun perustaitojen kehittämiseen tulee paneutua heti opintojen alkaessa. Erityistä tukea tarvitsevilla opiskelijalla on näissä taidoissa usein puutteita, ja niitä kehittämällä pystytään parantamaan oppimistuloksia. Oppilaitoksissa järjestetään usein erillistä koulutusta oppimaan oppimisen taidoissa, mutta niiden opiskelun tulee sisältyä kaikkien opintojen opetukseen.

Oppilaitoksissa järjestetään usein erillistä koulutusta oppimaan oppimisen taidoissa, mutta niiden opiskelun tulee sisältyä kaikkien opintojen opetukseen. Ammatilliseen koulutukseen liittyy oleellisesti työelämälähtöisyys ja yhteistyö työpaikkojen kanssa. Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden opintojen onnistumisen kannalta on tärkeää, että työpaikkojen yhteistyökumppanit ja opetushenkilöstö asettavat työssäoppimiselle ja työpaikoilla tapahtuvalle oppimiselle yhteiset tavoitteet, joita seurataan ja arvioidaan. Tilanne on tällöin selkeä ja opiskelija tietää, mitä hänen pitää tehdä sekä miten ja milloin. Erityisopetuksessa on oleellista, että opiskelija ja työpaikka tarvitsevat tukea työssäoppimisen aikana ja erityisopetuksen keinoja käytetään myös työpaikoilla tapahtuvan opiskelun aikana.

Tärkeää on, että työssäoppimispaikat valitaan realistisesti sisällöltään ja toimintatavoiltaan opiskelijan edellytysten ja oppimistavoitteiden mukaisiksi. Joissakin tapauksissa paras toteuttamispaikka on sosiaalinen yritys tai muu kolmannen sektorin toimija, jossa on ennestään kokemusta tukea tarvitsevista työntekijöistä. Työssäoppiminen on usein myös järkevää toteuttaa opiskelijan kotiseudulla tai tulevalle sijoittumispaikkakunnalla, jolloin työllistymistä voidaan suunnitella yhdessä sidosryhmien kanssa. Moniammatillinen yhteistyö on tärkeää opiskelijan opiskelun tukemisen kannalta, mutta sen kautta tuetaan myös opetushenkilökunnan työtä. Yhteistyökumppaneita ovat opiskeluhuollon henkilöstö, opiskelijoiden huoltajat ja työssäoppimispaikkojen henkilöstö. Muita yhteistyökumppaneita ovat opiskelijoiden kotikuntien ja opiskelupaikkakuntien terveys- ja sosiaaliviranomaiset, erilaiset kuntouttavat tahot, kolmannen sektorin toimijat ja hanketoimijat. Moniammatillinen yhteistyö edellyttää aikaa ja koulutuksen järjestäjän rakentamia yhteistyöverkostoja. Moniammatillisella yhteistyöllä tulisi olla myös selkeästi määritelty tarve, yhteinen tavoite ja koulutuksen järjestäjän tuki.

4.5. Ohjaava henkilöstö.

Ammatillisessa erityisopetuksessa käytetään yleisesti opettajan apuna joko toista opettajaa, ammattimiehiä, ohjaajia tai avustajia. Joillakin opiskelijoilla on kotikunnan tai vakuutuslaitoksen kustantama henkilökohtainen avustaja tai tulkki. Myös näiden henkilöiden rooli opetuksessa ja opiskelijan ohjauksessa tulee suunnitella ja määritellä selkeästi, jotta ohjausresurssia voidaan hyödyntää optimaalisesti. Oppimisen ohjauksen ohessa on tarvittaessa luontevaa ohjata opiskelijaa myös arkielämän taidoissa. Mikäli oppilaitoksessa on asuntola, voi se toimia oppimisympäristönä, jossa opitaan asumiseen, vapaa-aikaan ja alueen palvelujen käyttöön liittyviä asioita. Asuntolassa kiinnitetään huomiota arkipäivän asioihin, joilla on suuri merkitys opiskelun onnistumisessa. Näitä ovat esimerkiksi säännöllinen vuorokausi-rytmi, terveellinen ruokavalio, oman asunnon puhtaanapito ja vaatehuolto. Asuntolassa myös harjoitellaan yhteisöllisyyttä ja yhteisössä toimimista.

5. Arviointi erityisopetuksessa

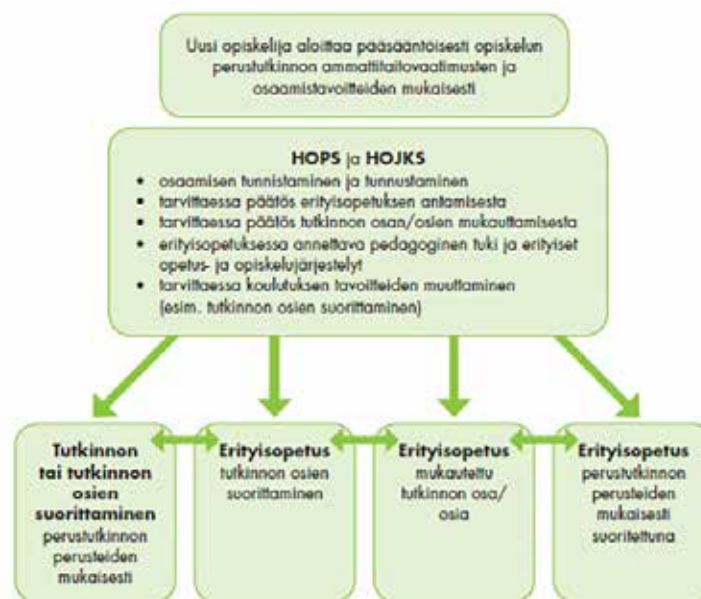
Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden arvioinnissa lähdetään ensisijaisesti siitä, että opiskelija suorittaa perustutkinnon niiden perusteissa määriteltyjen ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden sekä arviointikriteereiden mukaisesti, erityisesti tuettuina. Koska opiskelijat ilmaisevat osaamistaan eri tavoin,

heillä on oltava mahdollisuus näyttää osaamisensa monipuolisin ja vaihtelevin tavoin. Osaaminen on voitava osoittaa niillä kommunikointitavoilla ja niillä menetelmillä, jotka painottuvat opiskelussa. Erityisen tärkeää on soveltuvan arviointimenetelmän löytyminen silloin, kun kyseessä on opiskelijan vamma, sairaus tai oppimisvaikeudet, kuten lukemis- ja kirjoittamishäiriöt. Opiskelijan tarvitsemat apuvälineet, tulkkaus, henkilökohtainen avustaja, tieto- ja viestintätekniiset keinot yms. eivät saa vaikuttaa opiskelijan arvioinnin arvosanaa alentavasti.

5.1. Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen

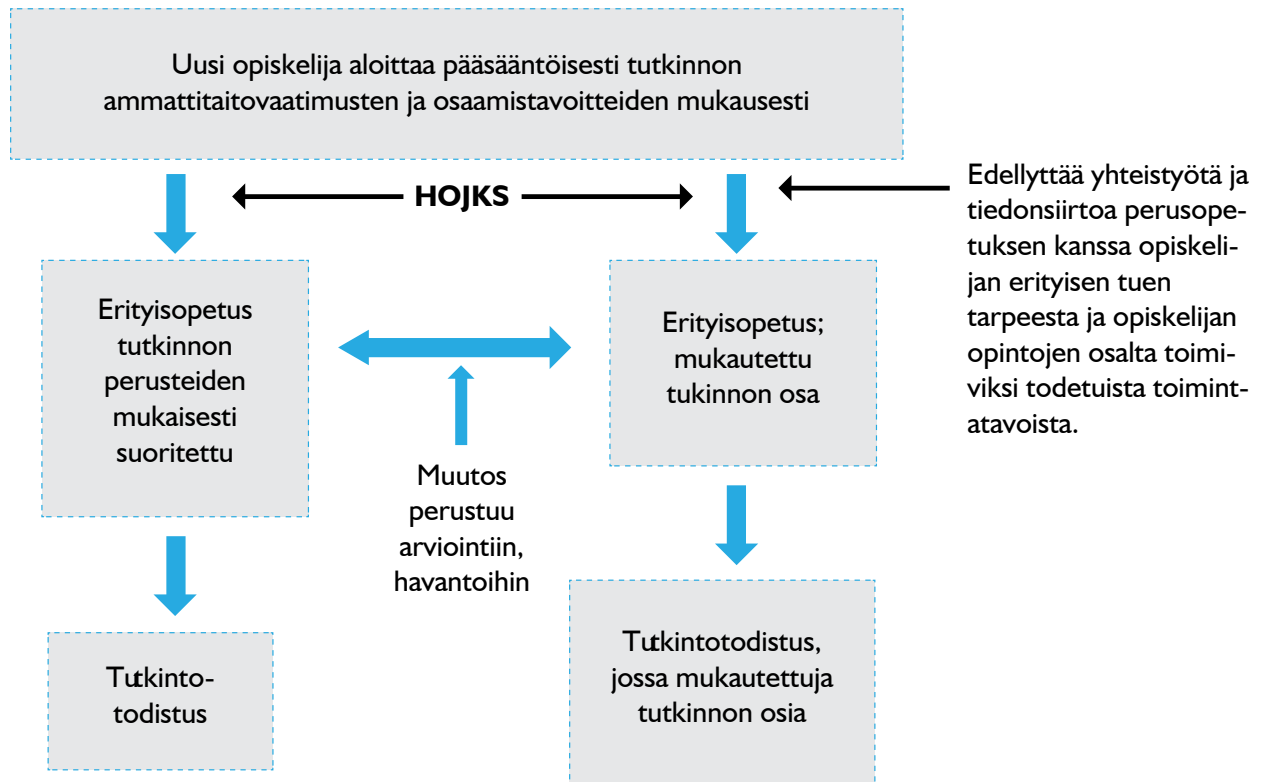
Opiskelijan osaamisen tunnistaminen on oleellinen osa erityisopetuksen järjestämistä. Tietoa osaamisesta saadaan nuorten, peruskoulun päättävien opiskelijoiden päättötodistuksista ja nivelvaiheen yhteistyön kautta. Monin paikoin on kehitetty toimintamalli, jonka avulla peruskoulusta saadut erityistä tukea tarvitsevan oppilaan tiedot välitetään toisen asteen koulutukseen. Harkinnanvaraisessa valinnassa vastaanottava oppilaitos saa jo hakuvaiheessa tietoa opiskelijasta. Tätä tietoa voi käyttää hyväksi opintojen alussa, kun opiskelijan osaamista tunnustetaan. Mikäli valinnan apuna on käytetty soveltuvuuskokeita tai oppimisvalmiuksia kartoittavia testejä, voidaan näitäkin hyödyntää tulevien opintojen suunnittelussa. Ammatillisen koulutuksen valmentavissa koulutuksissa opiskelija saattaa suorittaa perustutkintokoulutukseen sisältyviä asioita, jotka tulee tunnistaa ja tunnustaa. Valmentavista koulutuksista saadaan myös runsaasti tietoa opiskelijan valmiuksista ja tuen tarpeista. Keskeisiä tietojen välittäjiä ovat opiskelijat itse, heidän huoltajansa, opinto-ohjaajat, erityisopettajat ja opiskeluhoollon henkilöstö. Osaamisen tunnistamista ovat myös opintojen alkuvaiheessa tehtävät kartoitukset ja haastattelut.

Ammatillisessa koulutuksessa tehdään opintojen alkuvaiheessa alkukartoituksia, haastatteluja ja tutustumisharjoituksia, joista opettajat saavat tietoa opiskelijan osaamisesta, sosiaalisista ja vuorovaikutustaidoista. Näitä kaikkia voidaan hyödyntää, kun opiskelijan opiskelupolkua suunnitellaan ja oppimisen tavoitteita ja tuen tarvetta pohditaan. On kuitenkin muistettava, että erityisopetuksen tarve voi ilmetä myös opintojen aikana, joten osaamisen tunnistaminen on osa oppimisen arviointia koko opiskelun ajan. Varsinainen osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen suoritettujen opintojen osalta tapahtuu erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden osalta samalla tavalla kuin muidenkin

Kuvio erityistä tukea saavien opiskelijoiden erilaisia opintopolkua

PERUSTUTKINNON SUORITTAMINEN ERITYISOPETUKSENA

5.2. Mukauttaminen

Erityisopetuksena annettavassa opetuksessa opiskelun ensisijaisena tavoitteena on perustutkinnon suorittaminen sellaisen tuen ja ohjauksen sekä erityisjärjestelyjen avulla, mikä on opiskelijan yksilöllisen tarpeen mukaista. Mikäli opiskelija ei jossakin tutkinnon osassa saavuta perustutkinnon perusteissa ilmaistuja TI- tason ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteita, opetus voidaan mukauttaa (L 630/1998, L xx/2015, 19 a §, A 811/1998, xx/2015, 8 §.). Tutkinnon osalle laaditaan mukautetut ammattitaitovaatimukset tai osaamistavoitteet ja arviointikriteerit, joista koulutuksen järjestäjä päättää. Mukautetut ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet voidaan tehdä opiskelijalle yhteen

Kiitettävä 3
Hyvä 2
Tyydyttävä 1

Tutkinnon perusteiden mukaiset
ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet

Kiitettävä 3 ^{M0}
Hyvä 2 ^{M0}
Tyydyttävä 1 ^{M0}

Mukautetut ammattitaitovaatimukset ja
osaamistavoitteet

^{M0} Tutkinnon osat on suoritettu mukautetuin ammattitaitovaatimuksin ja osaamistavoittein ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 630/1998, xx/2015, 19 a §:n mukaisesti.

tai useampaan tutkinnon osaan. Säädösten mukaan erityisopetuksessa opetus on mukautettava siten, että opiskelija mahdollisimman suuressa määrin saavuttaa saman pätevyyden kuin muussa ammatillisessa koulutuksessa. Mukautettaessa opiskelijalle tulee aina tehdä henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS), johon sisältyy muun muassa henkilökohtainen opiskelusuunnitelma.

Näihin asiakirjoihin dokumentoidaan syy, miksi opiskelija tarvitsee erityistä tukea, sekä suunnitelmat erityisistä tukitoimista ja niiden toteutumisen seuranta ja opiskelijan osaamisen arviointitiedot. Tavoitteiden saavuttamista arvioidaan koko koulutuksen ajan ja toiminta dokumentoidaan luotettavasti.

Mukauttamisen tarpeen toteaa yleensä opettaja omien havaintojensa perusteella. Ennen mukauttamispäätöstä opiskelijan tulee toimittaa mahdolliset lausunnot ja muut tarpeelliset dokumentit. Mukautetut ammattitaitovaatimukset ja arviointikriteerit tulee laatia ennen opetuksen alkamista ja mukautus tulee dokumentoida HOJKS:iin. Jos opiskelija oppii ja edistyy tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden mukaisesti, hänen osaamistaan arvioidaan perustutkinnon perusteissa olevien arvioinnin kriteereiden mukaisesti. Opiskelijalla on mahdollisuus suorittaa koko perustutkinto mukautettujen ammattitaitovaatimusten, osaamistavoitteiden ja arviointikriteerien mukaisesti tai vain joitakin tutkinnon osia mukautetusti.

Aina ei voi etukäteen tietää, millaiset mahdollisuudet opiskelijalla on suoriutua perustutkinnon ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista. Esimerkiksi peruskoulussa erityisopetuksessa ollut nuori voi varsin hyvin suoriutua perustutkinnosta ammatillisen koulutuksen oppimisympäristössä, jossa osaamisensa voi näyttää monin eri tavoin. Epävarmoissa tapauksissa on syytä lähteä toteuttamaan

opetusta suoraan perustutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden pohjalta ja opiskelun aikana havainnoida opintojen edistymistä ja vasta tarvittaessa mukauttaa ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteita ja arviointikriteereitä. Seuraavassa kuviossa on esitetty opiskelijoiden erilaiset mahdollisuudet edetä ammatillisessa peruskoulutuksessa. Arviointi on suoritettava mukautettujen ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden mukaisesti, jolloin niille on laadittava arviointikriteerit. Arvosana-asteikko on T1–K3.

Arviointi on suoritettava mukautettujen ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden mukaisesti, jolloin niille on laadittava arviointikriteerit. Arvosana-asteikko on T1–K3

Mukautetut ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet johdetaan siten, että mukautetun kiitettävän ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet ovat vaatimustasoltaan alempia kuin perustutkinnon perusteiden T1-tasolla. Mukautetut ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet laaditaan kaikille mukautettaville tutkinnon osille käytössä olevan arvosana-asteikon eri tasoille. Mukauttaminen tarkoittaa ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden sopeuttamista opiskelijan oppimisedellytysten mukaisiksi ja mukautetun arvosana-asteikon tasolle. Mukauttaminen voi koskea ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden määrällistä rajoittamista tai niiden laadullista muutosta siten, että ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteita kevennetään. On erityisen tärkeää, että kaikki opiskelijaa opettavat ja ohjaavat henkilöt tietävät mukautetut ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet ja toimivat niiden mukaisesti. Opiskelijan on tiedettävä, että mukautettujen ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden mukaan suoritettu koulutus saattaa vaikuttaa jatko-opintoihin pääsyyn ja niissä menestymiseen. Mukautuksen merkitys on syytä hyvin huolellisesti selvittää sekä opiskelijalle että hänen vanhemmilleen HOJKS- ja HOPS-keskusteluissa. Heille tulee kertoa, millaiset mahdollisuudet opiskelijalla on päästä jatko-opintoihin, ja ennen kaikkea, millaiset edellytykset hänellä on niissä menestyä. Toisaalta tulee myös korostaa opiskelijan realististen tavoitteiden merkitystä hänen psyykkiselle hyvinvoinnilleen, opinnoissa etenemiselleen ja työllistymiselleen. Erityisopetuksen tavoitteena on tasa-arvoisten ja yhdenvertaisten opiskelumahdollisuuksien edistäminen. Ammatillisessa koulutuksessa se tarkoittaa muun muassa sitä, että opinnoissa edistymistä ja onnistumista, ammatillisen osaamisen hankkimista sekä mahdollisuutta työllistyä edistetään yksilöllisesti kunkin opiskelijan tarpeiden mukaan. Opiskelijalle annetaan tutkintotodistus, vaikka yksi tai useampia tutkinnon osia olisi mukautettu tai hänet olisi vapautettu opinnoista lain 630/1998, 21 §:ssä mainituin perustein. Mukautus tai vapautus ei vaikuta muodolliseen jatko-opintokelpoisuuteen. Vastaanottavan oppilaitoksen tulee ratkaista, onko opiskelijalla edellytyksiä jatko-opintoihin. Koulutuspoliittisissa linjauksissamme on vahvasti korostettu tasa-arvoisia koulutusmahdollisuuksia ja elinikäisen oppimisen periaatetta. Siksi myös perustutkinnon mukautetuin ammattitaitovaatimuksin ja osaamistavoittein suoritaneilla nuorilla tulee olla omien edellytystensä mukaisesti mahdollisuus jatko-opintoihin ja osaamisensa täysimääräiseen näyttämiseen.

Mukautettujen tutkinnon osien kohdalle tehdään M-merkintä ja vastaavaan alaviitteeseen kirjataan: Tutkinnon osat suoritettu mukautetuin tavoittein ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (630/1998 L xx/2015, 19 a §,) mukaisesti.

Opiskelijalle annetaan todistus suoritetuista tutkinnon osista ja ammattiosaamisen näytöistä, jos hän eroaa kesken tutkinnon suorittamisen tai opiskelijan pyynnöstä myös opiskelun aikana. (Opetushallituksen määräys 90/011/2014).

Todistukseen liitetään myös tieto siitä ammattipätevyydestä, joka opiskelijalla on suoritettujen tutkinnon osien perusteella. Todistuksiin merkitään suoritettut tutkinnon osat ryhmiteltyinä perustutkinnon perusteiden mukaisesti, niiden laajuudet, arvosanat ja tarvittaessa erityisopetuksessa lyhyt sanallinen kuvaus opiskelijan osaamisesta. Opintosuoritusrekisteristä tulee selvitä myös opiskelijan suorittamat tutkinnon osia pienemmät osat (A811/1998, 13a§, A 799/2014). Koulutuksen järjestäjä ei saa antaa tutkintotodistusta tai todistusta suoritetuista tutkinnon osista, jos opiskelija ei ole saavuttanut keskeisiä tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteita.

Tällöin koulutuksen järjestäjä antaa todistuksen opiskelijan osaamisesta. Edellä esitetty tilanne voi syntyä silloin, kun perustutkinnon osia jää kokonaan suorittamatta tai ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet on määritelty niin suppeiksi, että opiskelijan osaaminen jää olennaisilta osin puutteelliseksi. Päätökset ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden mukauttamisesta sekä siitä, mikä perustutkinnon suorittamisessa on olennaista, tekee koulutuksen järjestäjä. Kun opiskelijalle annetaan todistus suoritetuista tutkinnon osista tai todistus opiskelijan osaamisesta, kirjoitetaan alaviitteeseen maininta, että opiskelijan opiskelu on päättynyt.

5.3 Mukautuksen prosessi

Jokaisella opettajalla, joka huomaa puutteita opiskelijan opintomenestyksessä, on velvollisuus ottaa yhteyttä ryhmänohjaajaan, joka selvittää yhdessä ko. opettajan kanssa:

- voidaanko tukitoimilla vaikuttaa opintomenestykseen
- onko opiskelijalla muissa opintoaineissa ilmennyt vaikeuksia
- onko opiskelija aiemmin todettu erityisopiskelijaksi
- onko opiskelija perusopinnoissa ollut yksilöllistetty

Selvityksen jälkeen ryhmänohjaaja keskustelee tilanteesta opiskelijan kanssa, tilanteessa voi olla myös opettaja mukana. Huomioitavaa on, että alaikäisen huoltajalta on saatava lupa mukautukseen. Mukautus tulee perustella siten, että huoltaja ja opiskelija saavat siitä positiivisen käsityksen. Täysi-ikäinen opiskelija tekee päätöksen itse. Mukautetut tavoitteet kirjataan HOJKS:iin. Jokaiselle mukautetulle opintojaksolle/ opintokokonaisuudelle tutkinnon osalle laaditaan mukautetut tavoitteet ja niiden pohjalta arviointikriteerit. Rehtori tekee viranhaltijapäätöksen mukautuksesta.

Ammattitaitovaatimuksia mukautetaan vain siinä tapauksessa, että eri menetelmiä käyttämällä ei ole mahdollista saavuttaa vaadittavaa osaamista. Tavoitteita voidaan mukauttaa opiskelijan edellytysten mukaan joko niin, että kaiken opetuksen tavoitteet on mukautettu tai mukauttamalla vain yksi tai useampi tutkinnon osan tavoitteista. Opiskelijan opintojen mukauttaminen edellyttää aina rehtorin päätöksen.

5.3 Opiskelijan arviointi

Erityisopiskelijan arvioinnissa tulee noudattaa samoja periaatteita kuin muutoinkin. Jos arviointi suoritetaan mukautettuihin tavoitteisiin suhteutettuna, mukautetuille tavoitteille on laadittava arviointikriteerit tutkinnon osittain. Mukautukset kirjataan tarkasti suhteessa opetussuunnitelman ja tutkinnon perusteiden T1:n tavoitteisiin. Sanallisessa arvioinnissa täsmennetään, mitkä tavoitteista on saavutettu ja mitkä mukautetaan. Kun tutkinnon ammattitaitovaatimuksia tai tavoitteita on mukautettu, siitä on tehtävä merkintä todistukseen. Opiskelijan tulee saada tutkintotodistus, vaikka tutkinnon tavoitteita olisikin mukautettu. Mukautetut tutkinnon osat merkitään todistukseen M-viitteellä. Päättötodistukseen kaikille tutkinnon osille annetaan arvosana. Arvosana-asteikko on sama kuin yleensä käytössä oleva. Mukautetuista ammattitaitovaatimuksista tai tavoitteista tehdään alaviitemerkintä sekä päättötodistukseen että näyttötodistukseen. Jos ammattitaitovaatimuksissa ja -tavoitteissa esitetty osaaminen jäävät olennaisilta osin puutteelliseksi, on tutkintotodistuksen sijasta annettava todistus suoritetuista opinnoista. Sen liitteenä tulee antaa selvitys siitä, mitä opiskelija parhaiten osaa. Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnossa, lähihoitaja, on otettava huomioon, että mikäli opiskelun ammattitaitovaatimuksia tai tavoitteita on mukautettu merkittävästi, opiskelija ei voi saada sellaista tutkintotodistusta, joka antaisi oikeuden terveydenhuollon ammatin harjoittamiseen. Lääkehoitoa koskevaa mukauttamista ei voida tehdä lainkaan. Opiskelijan on tiedettävä, että mukautettujen tavoitteiden mukaan suoritettu koulutus saattaa vaikuttaa jatko-opintoihin pääsyyn ja niissä menestymiseen.

5.5. Erilaisten oppijoiden huomioimisen laatuksiteerit Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymässä

5.5.1. Vastuut ja resursointi HOJKS:n laadinnassa ja seurannassa

Erityisopetuksen tarvetta arvioidaan mm. alkuhaastattelun, saattaen vaihtotietojen, peruskoulun päättötodistuksen ja lähtötasokartoitusten avulla. Lisätietoja saa myös muilta opettajilta, opoilta, kuraattorilta ja terveydenhoitajalta. Tämän jälkeen vastuuohjaaja/erityisopetusvastaava/opiskelijahuoltohenkilöstö sopii HOJKS-palaverin järjestämisestä, jossa todetaan ne osa-alueet, joissa erityisopiskelija tarvitsee tukea ja ne kirjataan HOJKS-lomakkeeseen.

HOJKS:n hyväksyy toimialapäällikkö, opiskelija ja alle 18-vuotiaan huoltajat ja vastuuohjaaja allekirjoittavat sen. HOJKS:in toteuttaminen alkaa määrittelemällä tuen tarpeet ja tukimuodot. Vastuuohjaaja tiedottaa asiat niille opettajille, joita asia koskee. Mikäli kyseessä on opiskelijahuollollinen tuki, vastuuohjaaja keskustelee asiasta opinto-ohjaajan ja/tai kuraattorin kanssa. Vastuuohjaaja/opettajat määrittävät opettamiensa opintojaksojen/tutkinnon osien osalta millainen tuki kussakin tapauksessa erityisopiskelijalle on tarpeellinen ja sopii resursseista rehtorin/koulutus päällikön kanssa.

MÄÄRÄLLISET KRITERIT	LAADULLISET KRITERIT
• Opettajina toimivien erityisopettajien määrä • Erityisopettajakoulutuksen saaneiden määrä • Tarjottujen erityisopetuksen tukipalvelujen ja opiskelijahuollon toimijoiden määrä ja laatu • HOJKS-määrä • HOJKS-keskeyttäneiden määrä ja erojen syyt • Tutkinnon läpäisy-% • Koulutuksen jälkeinen työllistyminen • Tarjottujen tukitoimien määrä erityisopetukseen käytetyt resurssit (eurot ja tunnit)/hojks • Eo poissaolojen ja hylättyjen kurssien määrä täydennettävien kurssien määrä	• Erityisen tuen tarpeessa olevien opiskelijoiden tunnistaminen ja HOJKS:n laatiminen opintojen alkuvaiheessa. • Kaikki erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat saavat tarpeenmukaiset ohjaus- ja tukitoimet • Tukitoimet kirjataan, niiden toteutumista sekä opiskelijoiden opintojen etenemistä seurataan. • Tarkoituksenmukainen verkostoyhteistyö • Erilaisten oppijoiden tukemisen yleisperiaatteet ja suunnitelmat on kuvattu ja ne ovat opiskelijoiden ja opettajien tiedossa. • Toiminta on suunnitelmallista ja vastaa asiakasryhmien tarpeisiin. • Erityisryhmien tarjonnasta tiedotetaan riittävän ajoissa. • Toiminta on budjetoitua ja sen toteutumista

Tukiresurssia määriteltäessä, huomioidaan että tuen tarve mahdollisesti jatkuu koko opiskelun ajan. Tämä tarkoittaa, että yksittäisen opiskelijan kohdalla voidaan resursseista sopia joko jaksoittain tai pitkissä ammatillisissa opintojaksoissa koko opiskeluajalle. Mikäli opiskelijaryhmässä on useita erityisopiskelijoita ja heidän tarvitsemansa erityistuki on samanlaista, kannattaa heidän tuentarpeensa käsitellä samalla kertaa. Usealle erityisopiskelijalle määritelty ylimääräinen tuki tulee todennäköisesti palvelemaan koko opiskelijaryhmää. Opintojaksokohtaisesta seurannasta ja HOJKS:in päivittämisestä huolehtii opintojakson opettaja. Ryhmäohjaaja seuraa jakson jälkeen toteutumista opintokortista. Opintojakson opettaja on velvollinen tiedottamaan ryhmäohjaajalle mahdollisista ongelmista.

ERITYISOPETUKSEN VASTUUTUKSET JA	RESURSSIT
I. VASTUUOHJAAJA Lukuvuoden alussa vastuuhajaaja käynnistää oman luokkansa erityisopetusta tarvitsevien opiskelijoiden kartoituksen. Erityisopetuksen tarvetta arvioidaan mm. alkuhaastattelun, saattaen vaihtotietojen, peruskoulun päättötodistuksen ja lähtötasokartoitusten avulla. Lisätietoja myös muilta opettajilta, opoilta, kuraattorilta ja terveydenhoitajalta. Vastuuhajaaja sopii opiskelijan kanssa HOJKS-palaverin pitämisestä ja kutsuu palaveriin tarvittavat henkilöt. HOJKS-palaveri on pidettävä ja tukitoimet käynnistettävä mahdollisimman pian lukuvuoden käynnistyttyä tukea tarvitsevan opiskelijan opintojen etenemisen turvaamiseksi. HOJKS toteuttamisen prosessi on kuvattu tarkemmin liitteessä. Oppilaitoksessa toimiva erityisopetusvastaava toimii ryhmänohjaajan tukena erityisopetusta koskeissa kysymyksissä.	HOJKS-rahoitus/käytetyt tunnit/HOJKS-opiskelija, tai sisältyy työsuunnitelmaan/työsuunnitelmassa määritelty
2. AMMATILLISTEN OPINTOJEN OPETTAJAT - toimivat yhteistyössä vastuuhajaajien ja erityisopetuksesta vastaavien kanssa. - suunnittelevat tarvittavat tukitoimet vastuuhajaajan ja erityisopetuksesta vastaavana kanssa. - sopii tarvittavat resurssit koulutuspäällikkönsä/rehtorinsa kanssa. - laativat tarvittavan eriyttävän tukimateriaalin. - tekevät tavoitteiden muutokset - vastaavat opiskelijan HOJKS:in tavoitteiden mukaisista työssäoppimisen järjestelyistä niin, että erityisopiskelijalle järjestyy sopiva työssäoppimispaikka ja riittävä ohjaus. - tiedottavat opiskelijoiden edistymisestä vastuuhajaajille ja erityisopetuksen vastaaville. - toimivat opiskelijan työllistymisen edistämiseksi. - mikäli opiskelija saa hylätyn/täydennettävä -merkinnän/ ei osallistunut arvosanan, opettaja tekee yhdessä opiskelijan kanssa suunnitelman puutteiden korvaamiseksi ja tiedottaa ryhmänohjaajalle ja ervalle. Oppilaitoksittain määritellään vuosityösuunnitelmassa käytettävissä olevat erityisopetuksen resurssit, ks. liite.	Erityisopiskelijoiden opetus ja ohjaus on osa opetusta. Erityisopiskelijoiden opetuksesta saadaan HOJKS-rahoituksen kautta korvaus tehdyistä lisäopetustunneista.
3. ATTOAINEIDEN OPINTOJEN/YHTEISTEN TUTKINTOJEN OPETTAJAT - tutustuvat alkukartoitusten tuloksiin. - vastaavat poissaolotietojen ja muiden opiskelun etenemisen kannalta oleellisten tietojen tiedottamisesta vastuuhajaajille. - suunnittelevat tukitoimet ennen atto-jaksojen alkua yhdessä vastuuhajaajan kanssa - hakevat tarvittavat resurssit omalta koulutuspäälliköltään. - ovat opiskelijan tarpeiden mukaan yhteydessä erityisopettajaan - hoitavat HOJKS-suunnitelman mukaisen osuutensa em. tukitoimista. - mikäli opiskelija ei saa opintojaksolta hyväksyttyä arvosanaa tekevät suunnitelman opintojen täydentämisestä	Erityisopiskelijoiden opetuksesta saadaan HOJKS-rahoituksen kautta korvaus tehdyistä lisäopetustunneista.

4. OPINTO-OHJAAJAT - erityisopiskelijoiden kartoitukseen ja määrittelyyn osallistuminen. - HOJKS-palaveriin osallistuminen. - tukitoimien suunnittelu ja toteuttaminen. - tiedonkulun varmentaminen jaksojen välisissä nivelpalaverissa. - opiskelijahuoltotiimissä erityisopetuksen toteutumisen seuranta, arviointi ja kehittäminen. - yhteydet peruskouluihin ja muihin oppilaitoksiin. - huolehtivat AVA (= on ammatillisiin opintoihin valmentava koulutus, Aikalisä) ja Ammattistartti opiskelijoiden koulutuksiin tutustumisjaksojen järjestelyistä. - HOPS:ien laatiminen - yhteisten opintojen opiskelun niveltäminen ja seurannan kehittäminen. - eroamisaikeissa olevien ohjaus, palautteen koonti, itsearviointi. - opiskelijoiden työllistymisen edistäminen.	Toimivat kokonaistyöajassa, erityisopiskelijoiden ohjaus sisältyy kokonaistyöaikaan. Erityisopiskelijoiden määrä vaikuttaa vastualueen kokoon. Erityisopiskelijoiden opetuksesta saadaan HOJKS-rahoituksen kautta korvaus tehdyistä lisäopetustunneista.
5. KURAATTORIT - erityisopiskelijan tutustumisvaiheessa mukana oleminen. - saattaenvaihtotiedon kerääminen - opiskelijavalintoihin liittyvät tehtävät. - erityisopiskelijoiden kartoitus määrittely - HOJKS-prosessin eri vaiheissa mukana oleminen (mm. alkutyöskentely, palaverit, arkistointi). - jaksojen välisiin nivelpalaveriin osallistuminen. - erityisopetuksen toteutumisen seuranta, arviointi ja kehittäminen. - psykkisen ja sosiaalisen opiskelijahuollon tukitoimien tarjoaminen (erilaiset sosiaalisen tuen muodot, sisältäen esim. kahdenkeskiset keskustelut, perhetapaamiset, viranomaisyhteistyön, ohjaamisen tarvittaviin ulkoisiin palveluihin, työllistymisen edistämisen). 6. TERVEYDENHOITAJAT, KOULULÄÄKÄRI - terveystarkastus tarvittaessa terveydenhoidollinen ohjaus, tarvittavista jatkotoimista huolehtiminen. - sairasloman myöntäminen 3 pv. - integroituna opiskelevat erityisopiskelijat ohjataan tarvittaessa koululääkärille. - erityisryhmän opiskelijoille koululääkärin tarkastus. - terveydenhoidollinen asiantuntijuus opiskelijavalinnoissa ja erityisopiskelijoiksi nimeämisessä. - HOJKS-palaveriin osallistuminen tarvittaessa. 7. TOIMIALAPÄÄLLIKKÖ - vuosittaisen suunnitelman ja resurssin vahvistaminen - HOJKS:in hyväksyminen. - erityisopetuksen toteutumisen seuranta, arviointi ja kehittäminen	Toimivat kokonaistyöajassa, erityisopiskelijoiden ohjaus sisältyy kokonaistyöaikaan. Erityisopiskelijoiden määrä vaikuttaa vastualueen kokoon. Toimivat kokonaistyöajassa, määrä vaikuttaa työn resursointiin. Resursointi tulee terveyskeskuksen kautta. Toimivat kokonaistyöajassa

8. KOULUTUSPÄÄLLIKÖT - erityisopetuksen resurssihakemusten hyväksyminen. - HOJKS:in käytännön toteutusten seuranta. - tarvittaessa mukana HOJKS-palavereissa. - uusien opettajien erityisopetuksen perusteisiin perehdyttäminen yhdessä eo-vastaavan kanssa. - opiskelijoiden työllistymisen edistäminen. - erityisopetuksen toteutumisen seuranta, arviointi ja kehittäminen.	Osa työnkuvaa
9. ERITYISOPETUSVASTAAVAT/ERVA - avustavat vastuuohjaajaa erityisopiskelijoiden kartoituksessa ja nimeämisessä - seuraavat ja ohjaavat alkukartoitusten toteutumista, tuloksia ja tukitoimien toimeenpanoa. - vastaavat yksikössä siitä, että erityisopiskelijoiksi nimettyjen opiskelijoiden HOJKS:it on ajallaan ja asianmukaisesti tehty ja tukitoimet käynnistetty. - seuraavat opiskelijoiden HOJKS:ssa sovittujen tukitoimien toteutumista. - toimivat ryhmäohjaajan tukena ja osallistuvat HOJKS palavereihin. - avustavat opetussuunnitelmien mukautettujen tavoitteiden tekemisessä ammatillisten aineiden osalta. - kartoittavat erityisopetuksen tarvetta ja toteutusta ja toimivat erityisopetuksen asiantuntijana omalla toimialallaan. - suunnittelevat ja kehittävät erityisopetusta ja tukiopetustoimia yhdessä vastuuohjaajien kanssa. - suunnittelevat samanaikais- ja rinnakkaisopetusta omalla ammatialallaan. - opiskelijahuoltotiimissä erityisopetuksen toteutumisen seuranta, arviointi ja kehittäminen. - voivat opettaa yksilö-, pien- ja erityisryhmiä. - osallistuvat sekä talon sisäiseen että ulkoiseen nivelvaiheyhteistyöhön. - osallistuvat ja kehittävät oppilasvalintaa.	
9. ERITYISOPETTAJAT - Laaja-alainen erityisopettaja - Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan ja kuntouttava opetus ja ohjaus - Erityisryhmien opettajat: Ryhmät ovat erityisopetuksen ryhmiä. Jokaiselle opiskelijalle laaditaan HOJKS. Erityisopettaja vastaa opetussuunnitelman toteutumisesta ja tarvittavasta verkostoyhteistyöstä.	

6. Hyödyllisiä linkkejä

Erityisopetuksen linkkejä

http://edu.fi/ammattikoulutus/ammattillinen_erytisopetus/linkkejä

<http://www.lukihäiriö.fi/fi/>

<http://www.opioppimaan.fi/index.php?k=14156>

http://minnenyt.infoweb.as.tietotalo.fi/Suomeksi/Linkit/TOKKA2_-materiaalia.iw3

HOJKS -kortisto

HOJKS -kortisto on apuväline opettajille ja työpaikkaohjaajille erityisopiskelijan työssäoppimisen ohjaamiseen. Opiskelijan infokorteissa kerrotaan erityisopetuksen perusteena olevista asioista opiskelijoille. Kortisto on tuotettu TOKKA2 -projektissa.

Toimipaikka	Yksikkö- hinta Esim.	Opisk.	Er-opp	Yksikköhinta	HOJKS	HOJKS
Nuorten koulutus				€ / kk	€ / kk	€ / vuosi
Närvilänkatu 8					tunnisteella 610	
Elintarvikealan perustutkinto	10 874	91	37	67 988	12 992	155 909
Hotelli-, ravintola- ja cateringalan perustutkinto	10 095	115	25	86 553	8 843	106 121
Kotityö- ja puhdistuspalveluiden perustutkinto	13 010	20	18	15 143	6 405	76 865
Liiketalouden perustutkinto + företagsekonomi	7 355	252	39	143 478	10 436	125 235
Sähkö- ja automaatiotekniikan perustutkinto	9 409	100	9	74 712	3 160	37 924
Tieto- ja tietoliikennetekniikan perustutkinto	9 479	36	4	26 896	1 405	16 855
Tekstiili- ja vaatetustekniikan perustutkinto	9 710	27	4	20 172	1 405	16 855
Tieto- ja viestintätieteiden perustutkinto	7 435	64	4	38 093	1 119	13 428
Turvallisuusalan perustutkinto	9 529	46	5	34 367	1 756	21 069
valmentava ja kuntouttava op	12 591	12	12	12 052	0	0
Ohjaava ja valmistava, erityis	10 712	8	8	1 006	0	0
Ohjaava ja valmistava, muut	7 509	9	0	5 362	0	0
Mamu-koulutus	7 689	20	0	12 680	0	0
Talonpojankatu 8						
Autoalan perustutkinto	9 887	51	10	38 103	3 511	42 138
Logistiikan perustutkinto, autonkuljettaja	12 830	33	3	33 284	1 053	12 641
Logistiikan pt, yhdistelmäajoneuvokuljettaja	16 879	19	7	24 132	2 458	29 496
Pintakäsittelyn perustutkinto	10 410	46	15	34 367	5 267	63 206
Laboratorioalan perustutkinto	9 397	27	2	20 172	702	8 428
Prosessiteollisuuden perustutkinto	9 367	46	4	34 367	1 405	16 855
Puualan perustutkinto	10 936	50	23	37 356	8 076	96 916
Rakennusalan perustutkinto	9 743	85	13	63 505	4 566	54 779
Talonpojankatu 6						
Audiovisuaalisen viestinnän perustutkinto	10 059	41	4	32 413	1 486	17 835
Talotekniikan perustutkinto	9 596	56	8	41 839	2 809	33 710
Talonpojankatu 12						
Kone- ja metallialan perustutkinto	10 379	113	36	84 424	12 641	151 695
Terveystie						
Hiusalan perustutkinto	8 605	32	4	21 546	1 266	15 190
Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto	8 485	336	35	226 234	11 076	132 913
Kälviä						
Nuoris- ja vapaa-ajan ohjauksen perustutkinto	11 443	49	16	36 863	5 657	67 888
Kannus						
Maatalouden perustutkinto	13 512	153	21	146 631	9 459	113 510
Kaustinen						
Hevostalouden perustutkinto	17 131	39	10	46 721	4 504	54 052
Perho						
Maatalousalan perustutkinto	14 884	19	8	18 209	3 603	43 242
Hevostalouden perustutkinto	16 950	30	8	35 939	3 603	43 242
Luonto- ja ympäristöalan perustutkinto	12 859	29	1	27 793	450	5 405
Kone- ja metallialan perustutkinto	13 718	3	3	2 241	1 053	12 641
Toholampi	4	4	4,00	4 677	18 710	
Käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinto	10 214	39	6	30 832	2 229	26 753
YHTEENSÄ		2 096	402		134 400	1 612 797

TOIMIALAKOHTAINEN SUUNNITELMA HOJKS-RAHOITUKSEN KÄYTÖSTÄ

Tämä suunnitelma laaditaan opiston opiskelijahuoltoryhmässä lukuvuoden alussa. Suunnitelma toimitetaan tiedoksi opiskeluhuoltoon ohjausryhmälle lokakuun loppuun mennessä ja edellisen lukuvuoden suunnitelman toteutuminen raportoidaan ohjausryhmälle alkavan lukuvuoden alussa. Ohjausryhmä käsittelee vanhan toteutuman ja uuden suunnitelman samassa kokouksessa. Tätä samaa lomaketta voi tarvittaessa käyttää osastokohtaisen suunnitelman laatimiseen

Lähtökohdat:

HOJKS-opiskelijoiden määrä toimialalla

Tukirahoituksen kokonaismäärä toimialalla

Vähennetään koulutusyhtymän ja opiston erityisopetuksen yhteiset kulut

HENKIÖ	TEHTÄVÄ	KULUT /KK

Materiaalit

Koulutus

Muut kulut

ARVIO KULUISTA YHTEENSÄ

KULUJEN TOTEUTUMA

TIEDOKSI

TOIMIALAKOHTAINEN TOTEUMA HOJKS-RAHOITUKSEN KÄYTÖSTÄ

Tämä toteuma selvitetään opistoittain lukukauden lopussa. Toteutuma toimitetaan tiedoksi yhtymän johtoryhmälle ja opiskeluhuollon ohjausryhmälle elokuun loppuun mennessä. Ohjausryhmä käsittelee vanhan toteutuman ja uuden suunnitelman samassa kokouksessa.

Lähtökohdat:

HOJKS-opiskelijoiden määrä toimialalla

Tukirahoituksen kokonaismäärä toimialalla

Vähennetään koulutusyhtymän ja opiston erityisopetuksen yhteiset kulut

HOJKS-opiskelijoiden tukiresurssit toimialatasolla

Kirjataan ne henkilöt, jotka tekevät HOJKS-työtä (erityisopettajat, kuraattori, tukihenkilöt, avustajat, ohjaavat ammattihenkilöt, sekä lisäopetuksen tuntimäärä ja kulut HOJKS-opiskelijoille.

.....

HENKIÖ	TEHTÄVÄ	KULUT /KK

Materiaalit

Koulutus

Muut kulut

KULUJEN TOTEUTUMA

TIEDOKSI JOHTORYHMÄLLE

TIEDOKSI OPISKELUHUOLTORYHMÄLLE

.....

HOPS- JA HOJKS-PROSESSI, RYHMÄN KOONTILOMAKE (täytetään sähköisessä muodossa)

Opiskelija	HOJKS
Ryhmänohjaaja	

HOPS JA HOJKS-PROSESSI

TOTEUTUMINEN

PVM	VAIHEET	
	1. LÄHTÖTILANTEEN KARTOITUS, HOPS Lähtötasokartoitus (luki- ja matematiikan testit), saattaenvaihtotiedot (20min/opiskelija) Alkuhaastattelulomake Hops, sähköisenä: • henkilökohtaiset taustatiedot • osaamisen tunnistaminen, tunnustaminen- • tutkinnon osien valinta • arviointikriteereistä tiedottaminen	☐
	2. HOPSIN PÄIVITYS • valinnat, alustava opiskeluohjelma • työssäoppiminen • oppimisen ja osaamisen arviointi • osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen	☐
	3. LÄHTÖTILANTEEN KARTOITUS, HOJKSIN PERUSTAMINEN Keskustelu opiskelijan ja huoltajan kanssa • hojksin merkitys, tavoitteet ja mahdollisuudet • tarvittavat tukipalvelut ja -toimet • hojksin sitouttaminen	☐
	4. HOJKSIN KIRJAAMINEN Sähköisesti Primukseen ja paperi tulosteena, kirjallinen versio • sovitut toimenpiteet • käytettävät resurssit • allekirjoitus, opiskelija, alaikäisen huoltaja ja oppilaitoksen edustajana ryhmänohjaaja	☐
	5. HOJKS-PÄÄTÖS vastuunohjaajan esittämä päätöslomake erityisopettajalle viikko ennen laskentapäivää » toimialapäällikkö hyväksyy hojksin.	☐
	6. HOJKSISTA TIEDOTTAMINEN • vastuunohjaaja tiedottaa hojksista tarvitseville tahoille, opiskelijan ko. opintojen opettajille • seuranta päivä, jaksopalaveri	☐
	7. HOJKSIN TOTEUTTAMISEN SEURANTA JA ARVIOINTI • keskustelu opiskelijan kanssa • palaute opetushenkilöstöltä ja muilta tarvittavilta tahoilta • päivitys, lisäykset, muutokset	☐

8. HOJKS PÄÄTTY

- arviointi
- tarvittaessa luvalla yhteydenpito seuraavaan opiskelupaikkaan
- arkistointi primukseen
- toimialapäällikön hallinnollinen päätös
- alaikäisen vanhempien allekirjoitus

PROSESSI KÄYTTÖÖN (täytetään sähköisessä muodossa)

VAIHEET										
1. Lähtötilanteen kartoitus, HOPS										
2. Hopsin päivitys										
3. Lähtötilanteen kartoitus, Hojksin tekeminen										
4. Hojksin kirjaaminen										
5. Hojks-päätös										
6. Hojksista tiedottaminen										
7. Hojksin toteuttamisen seuranta ja arviointi										
OPISKELIJA	1	2	3	4	5	6	7	8		
									0	
									0	
Kohdat yhteensä 1...8 yhteensä										

Ryhmä

Ryhmänohjaaja

Pvm.

I. Lähtötilanteen kartoitus, HOPS (lukitesti)

20 min.

Pvm.

3. Lähtötilanteen kartoitus, Hojksin tekeminen

tunnit yhteensä

HOJKS-PROSESSIIN KÄYTETTY AIKA

	OPISKELIJA	h
1		0
2		0
3		0
	Prosessiin käytetty aika yhteensä:	

Allekirjoitus

Ryhmänohjaaja

Koulutuspäällikkö

Erityisopettaja

Rehtori

Yhteystiedot

Keski-Pohjanmaan ammattiopisto

Rehtori Sirkku Purontaus, p. 044 725 0101

Koordinoiva opinto-ohjaaja, toisen asteen koordinaattori
Terhi Petäjä, p. 044 725 0721

Opiskeluohjauksen koordinaattori Anne Eteläaho, p. 044 725 0106

Ammattikampus, Kokkola

Toimialapäälliköt

Teollisuus ja rakentaminen Tom Björn, p. 044 725 0102

Liiketalous, palvelut ja kulttuuri Tuula Juntila, p. 044 725 0160

Koulutuspäälliköt

Tekniikka ja rakentaminen Pekka Luoma, p. 044 725 0131

Liiketalous- palvelut ja kulttuuri Pirjo Koski, p. 040 8085081

Yhteiset opinnot ja valmentavat koulutukset Erkki Juola p. 044 725 0169

Opinto-ohjaajat

Marjo Saarinen, p. 044 725 0183

Jouni Mänttilä, p. 044 725 0175

Tapio Oinas, p. 040 808 5090

Kokkolan ammattilukio

Ann Christine Mannström, p. 044 725 0416

Rehtori Terho Taarna, p. 044 7809 620

Kuraattorit

Britt-Marie Karlsson, p. 044 725 0115

Päivi Laajala p. 044 725 0118

Laura Sahlgrén p. 044 725 0428

Terveystieteiden opettajat

Ulla Myllymäki, p. 044 725 0141

Sari Kola, p. 044 730 7636

Psykologi

Hanna Ilmanen, p. 040 8068 427

Oppilaspastori

Reetta Mourujärvi, p. 050 3147 260

Asuntolanohjaajat

Hilkka Viitala, p. 044 725 0142

Kristiina Salo, p. 044 725 0127

Etsivä nuorisotyöntekijä

Mika Ylitalo 0403596264

Valma-koulutus

Erityisopettaja Reijo Paavola, p. 040 808 5078

Opo, erityisopettaja Eveliina Tyynelä, p. 040 803 3579

Maahanmuuttajakouluttaja Ann-Louise Känsälä, p. 040 808 5534

Erityisopetus

Erityisopettaja ja Helppi, Leena Hietalahti, p. 044 725 0156

Erityisopettaja ja Helppi, Laura Nikkanen, p. 044 725 0415

Koulunkäyntiavustaja, lisäopetustila, Anita Kaunisto, p. 044 725 0103

Hyvinvointikampus, Kokkola

Toimialapäällikkö Kaija Kähäri-Wiik, p. 044 725 0501

Opinto-ohjaajat

Katriina Sipilä, p. 044 725 0512

Sari Haglund, p. 040 808 5153

Tarja Ingman, 040 808 5096

Kuraattori Päivi Laajala p. 044 725 0118

Terveystieteiden opettaja Carita Hilli, p. 044 730 7951

Erityisopettaja ja Helppi Marja Aho, p. 040 808 5098

Hyvinvointiala Kälviän toimipaikka

Opinto-ohjaaja/erityisopetus Katriina Sipilä, p. 044 725 0512

Asuntolanohjaaja, Satu Mäkinen, p. 040 808 5039

Kuraattori Päivi Laajala p. 044 725 0118

Terveystieteiden opettaja Suvi Rekilä, p. 044 730 7945

Psykologi Hanna Ilmanen, p. 040 8068 427

Oppilaitospastori Reetta Mourujärvi, p. 050 3147 260

Luonnonvara-ala

Toimialapäällikkö Hanna-Mari Laitala, p. 040 808 5525

Kannuksen toimipaikka

Koulutuspäällikkö Eija Mäki-Ullakko, p. 044 725 0637

Opinto-ohjaajat

Pentti Roivas, p. 044 725 038

Taisto Hakkarainen, p. 044 725 0610

Jari Orjala, p. 044 725 0630

Koulutusohjaaja Juha Yli-Korpela, p. 044 725 0660

Asuntolaohjaaja, p. 044 725 0618

Opiskelija terveydenhuolto, p. 040 804 2621

Erityisopettaja ja Helppi Pertti Hanni, p. 044 725 0634

Kuraattori Tiina Huuki, p. 044 474 5427

Perhon toimipaikka

Koulutuspäällikkö Matti Louhula, p. 044 725 0655

Opinto-ohjaaja ja Helppi Marika Riihimäki, p. 040 808 5520

Kuraattori Riikka Kanninen, p. 040 804 3700

Erityisopettaja Riina Vainionpää, p. 040 808 5046

Asuntolanohjaaja Katja Kalliokoski p. 040 743 2883

Kaustisen toimipaikka

Koulutuspäällikkö Sirpa Puusaari, p. 044 725 0613

Kuraattori Mirja Teerikangas mirjaka@kaustinen.fi

Opinto-ohjaaja ja erityisopettaja sekä Helppi

Eliisa Koivukoski, p. 044 725 0666

Opiskelija terveydenhuolto, p. 040 804 5621

Asuntolaohjaaja Hilkka Heikkinen, p. 044 725 0609

Erityisopetuksen prosessi

1. Jokaiseen toimipisteeseen samat erityisopetuksen periaatteet / käytänteet
Erityisopetusta tarvitsevaksi opiskelijaksi määrittäminen
2. Ryhmänohjaaja selvittää opiskelijan erityisen tuen tarpeen keskustelemalla opiskelijan, tarvittaessa kuraattorin, opinto-ohjaajan ja erityisopettajan kanssa opiskelijan tilanteesta seuraaviin tietoihin perustuen:
 - peruskoulun päättötodistus, taustatiedot ja ryhmänohjaajan haastattelu
 - perusvalmiuksien testaus (esim. luki- ja matematiikan testit)
 - saattaenvaihtotiedot
 - joustavan haun kautta tulleet tiedot
 - muut yksilölliset tiedot, HOPS-keskustelu ja havainnot, yhteistyö kodin kanssaSilloin, kun opiskelija ei etene opinnoissaan esim. poissaolojen, oppimisvaikeuksien tai muiden syiden vuoksi ryhmänohjaaja selvittää syyn opiskelijan ja opiskelijapalveluiden kanssa.
- Huom! Pelkät poissaolot ja suorittamattomat kurssit eivät riitä erityisopetuksen perusteeksi.
Erityisopetuksena ei pidetä opetusta, joka annetaan tilapäisesti opinnoissaan jälkeen jääneille opiskelijoille, joilla on vain lieviä oppimis- tai sopeutumisen häiriöitä.
3. Ryhmänohjaajalla päävastuu opiskelijasta
4. Koulutusaloille omat ERVAt, erityisopetuksen vastuuhenkilö ammatillinen erityisopettaja, jolle resursoidaan työnjaossa erityisopetuksen tehtäviä
5. Konsultoiva erityisopettaja koordinoi erityisopetusta
6. Ryhmänohjaaja päivittää ERVAN tai konsultoivan erityisopettajan kanssa jaksoittain HOJKSin toteutuneet ja tarjotut tukitoimet. Myös lisäopetusta tai muita tukitoimia antava opettaja kirjaa toteutuneet ja tarjotut tukitoimet
7. Alkukartoituksiin liittyviä käytänteitä hiotaan ja HOJKS-prosessia kehitetään joustavaksi opiskelijan oikeudet ja tasa-arvoisuus huomioiden.
8. Mahdollinen erityisopetuksen tukitoimiin liittyvä tukipassi opiskelijalle opiskelun edistämiseksi
9. Erityispedagogiikan kehittämispäivä koko henkilöstölle esim. oppimisvaikeuksista, tukitoimista
10. Toimipisteissä käytettettäviä termejä yhtenäistetään (pajat, palaverit)

KESKI-POHJANMAAN KOULUTUSYHTYMÄ
Mellersta Österbottens utbildningskoncern

Närvilänkatu 8, 67100 Kokkola
Käyntiosoite: Peikkolinnankatu 6
Puh. (06) 825 0000 • info@kpedu.fi • www.kpedu.fi